

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV
ZO SÚŤAŽE
O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ

TRNAVA 2023

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

**Z FAKULTNÉHO KOLA SÚŤAŽE
O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ 2023**

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ ODBORNÁ ČINNOSŤ

TRNAVA 2023

Zborník príspevkov zo XVI. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave - sekcia fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ).

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution--NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

©

Bc. Martin Pogádl, Bc. Timotej Práznovský, Bc. et Bc. Ľubomír Višňovec

Recenzenti:

JUDr. Milan Hlušák, PhD., Mgr. Katarína Kuklová, PhD., Mgr. Samuel Rybníkár, PhD.

© JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. (ed.)

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Vydavateľ:

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

ISBN (on-line): 978-80-568-0571-8

Predhovor

Vedecká študentská konferencia, ktorá sa konala na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave dňa 22. marca 2023, prebiehala aj tento rok v dvoch sekciách. Jednou z nich bolo fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu ŠVOČ (študentskej vedeckej odbornej činnosti). Tradične ide o náročnejšiu sekciu, keďže študenti musia pripraviť dlhší príspevok vedeckého charakteru, pripraviť si dlhšiu obhajobu a zároveň majú možnosť postúpiť na česko-slovenské kolo súťaže, čo je pre nich nepochybne motivácia, ale aj zodpovednosť. Tento rok sa fakultného kola o najlepšiu prácu ŠVOČ zúčastnili naši traja výborní študenti, ktorých vystúpenia a príspevky ohodnotila komisia a recenzenti na vysokej úrovni, a tak dostali všetci traja možnosť reprezentovať nás na česko-slovenskom finále na Právnickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe (21. september 2023).

Fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu ŠVOČ bolo opäť fórom, na ktorom vystupovali už takpovediac hotoví právnici. Analyzovali zaujímavé inovatívne témy, kvalitne a reprezentatívne argumentovali, predstavili pohľady spôsobilé obohatiť slovenskú právnu vedu a odborne diskutovali s členmi komisie, ktorej predsedala prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD. Ďalšími členmi komisie boli Mgr. Jozef Štefanko, PhD. LL.M., JUDr. Jakub Neumann, PhD. a študentov zastupoval Bc. Marek Nekoraník.

Viem, že v mene celej fakulty môžem povedať, že sa z našich šikovných študentov veľmi tešíme a v mene autorov a vydavateľa môžem zaželať príjemné odborné čítanie o aktuálnych a dôležitých témach.

Ingrid Lanczová

Obsah

Martin Pogádl

Označovanie rastlinných alternatív mliečnych a mäsových výrobkov s ohľadom na uvedenie spotrebiteľa do omylu 4

Timotej Práznovský

Datio in solutum v slovenskom súkromnom práve 27

Lubomír Višňovec

Lex infovojna alebo blokovanie webových stránok ako nástroj militantnej demokracie 42

OZNAČOVANIE RASTLINNÝCH ALTERNATÍV MLIEČNYCH A MÄSOVÝCH VÝROBKOV S OHĽADOM NA UVEDENIE SPOTREBITEĽA DO OMYLU

Labelling of Plant-based Alternatives to Dairy and Meat Products
with Regard to Consumer Misleading

Martin Pogádl

Abstrakt: Autor v príspevku analyzuje európsku a národnú právnu úpravu označovania rastlinných alternatív mliečnych a mäsových výrobkov s dôrazom na uvádzanie spotrebiteľa do omylu, pričom sa zameriava na názov potraviny. Autor poukazuje na problémy, ktoré sa v súvislosti s označovaním rastlinných alternatív vyskytujú v právnej a potravinárskej praxi a ponúka návrhy *de lege ferenda*. V prvej kapitole autor približuje oblasť potravinového informačného práva, predpisy, ktoré túto oblasť upravujú a význam právnej úpravy označovania potravín. Sústreďí sa ďalej na definíciu pojmov: informácia o potravine, povinná informácia, dobrovoľná informácia. Zameriava sa aj na čestné informačné postupy a ich význam pre oblasť potravinového informačného práva. V druhej kapitole autor analyzuje právnu úpravu označovania rastlinných alternatív mlieka a mliečnych výrobkov, pričom dôraz kladie na rozhodovaciu činnosť Súdneho dvora EÚ. V tretej kapitole sa autor venuje právnej úprave označovania mäsa a mäsových výrobkov. Zameriava sa na aplikačné problémy, nedostatky právnej úpravy, početnosť porušení právnych predpisov a ich nedostatočné vynucovanie, pričom na uvedené problémy ponúka návrhy *de lege ferenda*.

Kľúčové slová: označovanie potravín; potravinové informačné právo; uvedenie spotrebiteľa do omylu; rastlinné alternatívy.

Abstract: In this article, the author analyses European and national legislation on the labelling of plant-based alternatives to dairy and meat products and the ability of such labelling to mislead the consumer, focusing on the name of the food. The author highlights the problems encountered in legal and food practice with regard to the labelling of plant-based alternatives and offers *de lege ferenda* suggestions. In the first chapter, the author introduces the field of food information law, the regulations governing this field and the importance of food labelling legislation. It then focuses on the definition of the terms: food information, mandatory information, and voluntary information. It also focuses on fair information practices and their relevance to the food information law. In the second chapter, the author analyses the legal regulation of the labelling of plant-based alternatives to milk and milk products, focusing on the case law of the Court of Justice of the EU. In the third chapter, the author discusses the legal regulation of the meat- and meat product labelling. It focuses on application problems, shortcomings in the legislation, the frequency of infringements and the lack of enforcement, offering *de lege ferenda* proposals to address these problems.

Keywords: Food Labeling; Food Information Law; Misleading of the Consumer; Plant-based Alternatives.

Zoznam skratiek a značiek:

č.	číslo
čl.	článok
ČR	Česká republika
EÚ	Európska únia
FIC	Food information to consumers
Komisia	Európska komisia
ods.	odsek
SDEÚ	Súdny dvor Európskej únie
SR	Slovenská republika
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

ÚVOD

Stravovacie návyky obyvateľstva sa v posledných rokoch zásadne menia. Podľa prieskumu agentúry Focus z roku 2019 už štyria z desiatich Slovákov a Sloveniek znižujú alebo zvažujú znižovanie svojej spotreby mäsa a živočíšnych výrobkov ako sú mlieko, syry či vajcia.¹ Na tieto trendy v stravovaní reagujú aj výrobcovia potravín a na trh uvádzajú rastlinné alternatívy živočíšnych produktov. Rastúci záujem o rastlinné alternatívy mliečnych a mäsových výrobkov je výrazným trendom na potravinovom trhu. Tieto alternatívy sa stávajú čoraz populárnejšími medzi spotrebiteľmi, ktorí si vyberajú tieto výrobky z rôznych dôvodov: zdravotných, etických či environmentálnych.²

V súvislosti s uvedenými zmenami na trhu sa objavujú zásadné právne otázky súvisiace s označovaním týchto alternatívnych výrobkov, najmä v spojitosti s otázkou uvádzania spotrebiteľa do omylu. Význam pojmov ako napríklad mandľové mlieko, sójový syr či tofu saláma sa stali predmetom diskusií v rámci potravinárskeho sektoru, ale aj naprieč laickou verejnosťou.

V rámci Spojených štátov amerických bol realizovaný prieskum, ktorý ukázal, že po zhladnutí vegánskeho produktu „*Beyond Burger*“ (viď. Príloha č. 1), len 39% respondentov uviedlo, že produkt neobsahuje žiadne živočíšne zložky. Zvyšní respondenti sa domnievali, že produkt obsahuje mäso, respektíve obsahuje menší podiel mäsa, alebo obsahuje iné živočíšne zložky.³⁴

Danú problematiku sme sa rozhodli spracovať najmä vzhľadom na jej vysokú aktuálnosť v potravinárskom sektore nielen na území SR, ale aj v zahraničí, o čom svedčí skutočnosť, že problematika bola v uplynulom roku predmetom právnych a potravinárskych konferencií v SR aj ČR. Téma tohto príspevku nie je v právnej vede venovaná dostatočnou pozornosťou, o čom svedčí nedostatok monografií či právnických textov venovaných označovaniu rastlinných alternatív.

Východiskom pre skúmanie problematiky označovania rastlinných alternatív v tomto príspevku je predovšetkým relevantná európska a národná legislatíva, jediná dostupná slovenská publikácia, ktorá sa problematike venuje, a rozhodovacia prax Súdneho dvora EÚ.

Veríme, že príspevok čitateľovi poskytne ucelený pohľad na problematiku, a prijme ho k uvažovaniu nad otázkami s ňou súvisiacimi, a v tom najlepšom prípade prijme kompetentné orgány k úvahám nad stavom *de lege lata*.

1. POTRAVINOVÉ INFORMAČNÉ PRÁVO

Potravinové informačné právo je dôležitým aspektom regulácie potravinového trhu v Európskej únii. Cieľom tohto právneho rámca je zabezpečiť, aby spotrebiteľia mali prístup k správnym, presným a zrozumiteľným informáciám o potravinách, ktoré konzumujú.⁵ Tieto

¹ Štyria z desiatich ľudí na Slovensku zvažujú jesť menej mäsa. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://jemprezem.sk/styria-z-desiatich-ludi-na-slovensku-zvazuju-jest-menej-masa/>

² *Becoming a vegetarian*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://www.health.harvard.edu/staying-healthy/becoming-a-vegetarian>

³ Prieskum síce bol realizovaný Národným zväzom chovateľov dobytky v Spojených štátoch amerických, avšak nepodarilo sa nám objaviť prieskum, ktorý by bol realizovaný relevantnou nezávislou autoritou v rámci EÚ, preto uvádzame uvedený prieskum na ilustráciu skutočnosti, že niektoré rastlinné alternatívy, ich názov či spôsob balenia môže spotrebiteľa uvádzať do omylu. Prieskumu sa zúčastnilo viac ako 1800 respondentov a mal byť vyvážený s ohľadom na vek, región a pohlavie.

⁴ *Meat substitute brand understanding*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://www.ncba.org/Media/NCBAorg/Docs/Media/NCBA%20Meat%20Substitutes%20Survey.pdf>

⁵ VENHARTOVÁ, J. – RYBNÍKÁR, S. – GÁBRIŠ, T. a kol. *Potravinové právo*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2022, s. 48.

informácie sú nevyhnutné pre informované rozhodovanie spotrebiteľov pri kúpe potravín. Ciele potravinového informačného práva nachádzame v Nariadení (ES) č. 178/2002 Európskeho parlamentu a Rady z 28. januára 2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva, zriaďuje Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a stanovujú postupy v záležitostiach bezpečnosti potravín (ďalej len „**Nariadenie o všeobecnom potravinovom práve**“). Podľa čl. 8: „*Potravinové právo sa zameria na ochranu záujmov spotrebiteľa a poskytne spotrebiteľovi podklady na informované rozhodnutia v súvislosti s potravinami. Úlohou potravinového informačného práva tak je poskytnúť spotrebiteľovi informácie, aby vedel pri výbere potravín robiť informované rozhodnutia. Následne sa v čl. 16 zakotvuje zákaz zavádzania spotrebiteľa: „Označovanie etiketami, reklama a uvádzanie potravín alebo krmív na trh, vrátane ich tvaru, vzhľadu alebo balenia, použitých obalových materiálov, spôsobu, akým sú propagované a úpravy, v akej sú vystavované a informácií, ktoré sa o nich sprístupňujú prostredníctvom akýchkoľvek médií, nesmú zavádzať spotrebiteľov.“* To znamená, že cieľom potravinového práva je poskytnúť informácie, ktoré sú nie len dostatočné pre to, aby sa na ich podklade spotrebiteľ vedel spraviť informované rozhodnutia, ale tieto informácie zároveň nesmú byť zavádzajúce.

Potravinové informačné právo je regulované predovšetkým na úrovni Európskej únie, a to prostredníctvom nariadení a smerníc. Hlavným a základným nariadením v oblasti označovania potravín je Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1169/2011 o poskytovaní informácií o potravinách spotrebiteľom (ďalej len „**Nariadenie FIC**“), ktoré stanovuje základné požiadavky na označovanie potravín. Významným nariadením, ktoré je obzvlášť významné pri skúmaní označovania rastlinných alternatív, je Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1308/2013, ktorým sa vytvára spoločná organizácia trhov s poľnohospodárskymi výrobkami (ďalej len „**Nariadenie č. 1308/2013**“). Na základe tohto nariadenia sa vytvárajú spoločné názvy mlieka a mliečnych výrobkov, a taktiež niektorých typov mäsa, ktoré sú záväzné v každom členskom štáte.

Označovanie mliečnych a mäsových výrobkov nachádzame aj v národnej legislatíve členských štátov, čo ako neskôr zdôvodníme, spôsobuje problémy v právnej a potravinárskej praxi. Základným a všeobecným predpisom národnej legislatívy v oblasti potravín na území Slovenskej republiky je zákon č. 152/1995 Z. z. o potravinách (ďalej len „**zákon o potravinách**“), ktorý však oblasť označovania potravín upravuje len okrajovo. Úpravu označovania konkrétnych druhov potravín na úrovni národnej legislatívy nachádzame predovšetkým vo vyhláškach Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktoré upravujú konkrétne potravinárske odvetvia. Pre účely označovania mäsových výrobkov to je vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 83/2016 Z. z. o mäsových výrobkoch (ďalej len „**vyhláška o mäsových výrobkoch**“), pre účely označovania niektorých mliečnych výrobkov slúži vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 343/2016 Z. z. o niektorých výrobkoch z mlieka.

1.1. INFORMÁCIE O POTRAVINÁCH

Definíciu pojmu informácie o potravinách nachádzame v čl. 2 ods. 2 písm. a) Nariadenia FIC, podľa ktorého: „*Informácie o potravinách sú informácie o potravině sprístupnené konečnému spotrebiteľovi prostredníctvom etikety, iného sprievodného materiálu alebo akýmikoľvek inými prostriedkami vrátane nástrojov modernej technológie alebo verbálnej komunikácie.*“ Považujeme za dôležité uviesť, že pojem informácie o potravinách je potrebné vykladať extenzívne, čo naznačuje samotná legálna definícia tohto pojmu. Použitie extenzívneho výkladu tohto pojmu má za cieľ širšiu ochranu spotrebiteľa, ktorá je

v potravinovom práve primárnym záujmom.⁶ Za informácie o potravinách sa teda v praxi považujú okrem etikiet na obaloch aj informácie poskytnuté na cenovkách u predajcu, v propagačných materiáloch či napríklad informácie poskytnuté zamestnancami predajne. Sme toho názoru, že za informáciu o potravine je možné, ba dokonca pre vyššiu úroveň ochrany spotrebiteľa potrebné, považovať aj umiestnenie a spôsob vystavenia potravy na konkrétnom predajnom mieste, čomu sa v praxi venuje malá pozornosť. Napríklad umiestnenie rastlinnej alternatívy mlieka do regálu s trvanlivými mliekami podľa nášho názoru môže poskytovať spotrebiteľovi informáciu o tom, že daný výrobok bude mať podobné chuťové vlastnosti ako mlieko, prípadne podobné zloženie či informáciu o tom, že bude obsahovať mliečny tuk.

1.2. POVINNÉ INFORMÁCIE O POTRAVINÁCH

Povinné informácie o potravinách je pojem, ktorý nie je legislatívne vymedzený. Vychádzajúc z čl. 12 ods. 1 nariadenia FIC musia byť tieto informácie v prípade všetkých potravín k dispozícii a ľahko prístupné. Zoznam povinných informácií je taxatívne určený v čl. 9 Nariadenia FIC. Povinnými informáciami sú: názov potravy; zoznam zložiek; dátum minimálnej trvanlivosti alebo dátum spotreby; označenia výživovej hodnoty a iné. Jednotlivé členské štáty môžu v zmysle čl. 39 ods. 1 Nariadenia FIC okrem povinných informácií uvedených v čl. 9 ods. 1 v prípade, že ide o osobitné druhy alebo kategórie potravín, prijať opatrenia, ktoré vyžadujú ďalšie povinné informácie, ktoré sú opodstatnené pre ochranu verejného zdravia, ochranu spotrebiteľa, pre predchádzanie podvodom a ochranu priemyselných a obchodných vlastníckych práv, označenia miesta pôvodu, registrovaného označenia pôvodu a predchádzanie nekalej súťaži. Pre účel harmonizácie spoločného trhu v oblasti s potravinami je nežiaduce, ak členské štáty, v prípade označovania potravín, stanovujú vlastné požiadavky na ďalšie povinné informácie, ďaleko nad rámec európskej legislatívy.

1.3. DOBROVOĽNÉ INFORMÁCIE O POTRAVINÁCH

Výrobcovia môžu označovať potraviny dobrovoľnými informáciami o potravinách, ktoré majú za úlohu poskytnúť spotrebiteľom dodatočné informácie o potravinách, aby im pomohli urobiť informované rozhodnutia pri výbere potravín na základe ich zdravotných alebo nutričných potrieb, osobných preferencií alebo hodnôt. Pojem dobrovoľné informácie o potravine nie je legislatívne vymedzený, avšak môžeme nimi rozumieť všetky informácie o potravine, ktoré nie sú povinné. K dobrovoľným informáciám o potravine môžeme zaradiť napr. obchodný názov potravy, výživové a zdravotné tvrdenia či informácie o ekologickosti výroby danej potravy. Je potrebné zdôrazniť, že v zmysle čl. 36 ods. 2 písm. a) Nariadenia FIC, aj na dobrovoľné informácie o potravinách sa vzťahujú čestné informačné postupy, podľa čl. 7 ods. 1 nariadenia FIC, a teda ani dobrovoľné informácie o potravinách nesmú spotrebiteľa uvádzať do omylu, rovnako ako povinné informácie o potravinách.

Je potrebné striktne odlišovať pojmy právny názov, obchodný názov a obchodná značka. Pre vysvetlenie, v prípade produktu – rastlinnej alternatívy (viď Príloha č. 2), je právnym názvom: „Sójový nápoj“, obchodným názvom je: „Shh, This is NOT MILK“, a obchodnou značkou je: „ALPRO“.

1.4. ČESTNÉ INFORMAČNÉ POSTUPY

---

⁶ *Food law general principles*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/general-food-law/food-law-general-principles_en

Čestné informačné postupy sú výkladovým pravidlom, ktoré poskytuje vodítko pri posudzovaní toho, či daná informácia o potravine uvádza spotrebiteľa do omylu. Uvedením spotrebiteľa do omylu sa teda pre účely potravinového informačného práva rozumie porušenie čestných informačných postupov. Tie sú vymedzené v čl. 7 ods. 1 nariadenia FIC:

„Informácie o potravinách nesmú uvádzať do omylu, najmä:

- a) ak ide o vlastnosti potraviny a hlavne jej charakter, identitu, vlastnosti, zloženie, množstvo, trvanlivosť, krajinu pôvodu alebo miesto pôvodu, spôsob výroby alebo produkcie;*
- b) pripisovaním takých účinkov alebo vlastností potravine, aké nemá;*
- c) poukazovaním na to, že potravina má osobitné vlastnosti, aj keď v skutočnosti majú takéto vlastnosti všetky podobné potraviny, najmä konkrétnym zdôrazňovaním prítomnosti alebo neprítomnosti určitých zložiek a/alebo živín;*
- d) poukazovaním na prítomnosť konkrétnej potraviny alebo zložky na základe vzhľadu, opisu alebo zobrazení, hoci v skutočnosti prirodzene prítomná zložka alebo bežne používaná zložka v tejto potravine sa nahradila inou zložkou“.*

Informácie o potravine zároveň v zmysle čl. 7 ods. 2 nariadenia FIC musia byť presné, jasné a ľahko zrozumiteľné pre spotrebiteľa. Je nevyhnutné uviesť, že čestné informačné postupy sa s poukazom na čl. 7 ods. 4 nariadenia FIC vzťahujú aj na reklamu a prezentáciu potravín, najmä ich tvar, vzhľad alebo obal, použité obalové materiály, spôsob, akým sú vystavené a prostredie, kde sú vystavené.

2. PRÁVNA ÚPRAVA OZNAČOVANIA MLIEKA A MLIEČNYCH VÝROBKOV

V Európskej únii existuje v oblasti označovania mlieka a mliečnych výrobkov spoločná organizácia trhu s týmito potravinami. Pre účely skúmania právnej úpravy v oblasti označovania mlieka a mliečnych výrobkov preto vychádzame z Nariadenia č. 1308/2013. Podľa čl. 78 ods. 1 tohto Nariadenia definície, obchodné názvy a označenia stanovené v prílohe VII, v ktorej je definované aj mlieko a mliečne výrobky, môžu byť pri uvádzaní na trh v EÚ používané iba v spojení s produktami, ktoré spĺňajú požiadavky uvedené v tejto prílohe. Nariadenie 1308/2013 tak stanovuje vyhradené názvy pre isté druhy potravín, teda tieto vyhradené názvy sa smú používať len pre vybrané potraviny, ktoré majú konkrétne vlastnosti. SDEÚ v prelomovom rozhodnutí vo veci Becel uviedol, že účelom právnej ochrany označenia mlieka a mliečnych výrobkov vyhradením ich názvov je ochrana prirodzeného zloženia mlieka a mliečnych výrobkov v záujme výrobcov a spotrebiteľov v EÚ a vyhnutie sa vyvolávania zámienky medzi mliečnymi výrobkami a ostatnými potravinami, vrátane tých, ktoré čiastočne obsahujú mliečnu zložku.⁷

Vyhradené názvy pre mlieko a mliečne výrobky sú upravené v časti III prílohy VII Nariadenia č. 1308/2013. Podľa časti III bodu 1: *„Mlieko“ je výhradne bežný výlučok mliečnych žliaz cicavcov získaný z jedného alebo viacerých dojení bez toho, aby sa doň niečo pridávalo alebo sa z neho niečo odoberalo.*“ Podľa bodu 2 sa mliečnymi výrobkami rozumejú: *„výrobky získané výlučne z mlieka, pričom sa môžu pridávať látky potrebné na ich výrobu, pokiaľ sa tieto látky nepoužívajú ako úplná alebo čiastočná náhrada akejkoľvek mliečnej zložky.*“

Výlučne pre mliečne výrobky sa podľa bodu 2 písm. a) vyhradujú tieto názvy

⁷ Rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1999, C-101/98, ECLI:EU:C:1999:615

používané vo všetkých fázach uvádzania na trh:

- srvátka,
- smotana,
- maslo,
- cmar,
- maslový olej,
- kazeíny,
- bezvodý mliečny tuk (BMT),
- syr,
- jogurt,
- kefír,
- kumys,
- viili/fil,
- smetana,
- fil,
- rjaženka,
- rūgušpiens.

Spoločná organizácia trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami a vyhradenie názvov pre tieto výrobky v právnej a potravinárskej praxi znamená, že názvy potravín ako: mandľové mlieko, sójový jogurt, tofu syr či vegánske maslo sú zakázané, keďže neobsahujú mliečnu zložku. Tento právny názor bol vyslovený aj v rozhodnutiach Súdneho dvora Európskej únie vo veciach *Becel*⁸ a *TofuTown*⁹. Pre účely tohto príspevku sa budeme zaoberať analýzou rozhodnutia *TofuTown*, ktoré je novšie, avšak vychádza z obdobného skutkového základu ako rozhodnutie vo veci *Becel*.

2.1. ROZHODNUTIE SDEÚ VO VECI TOFUTOWN

Stranami sporu pred vnútroštátnym súdom boli: Verband Sozialer Wettbewerb eV, nemecké združenie, ktorého úlohou je predovšetkým bojovať proti nekalej hospodárskej súťaži (ďalej len „VSW“), proti *TofuTown.com GmbH* (ďalej len „*TofuTown*“). *TofuTown* je spoločnosť, ktorá vyrába a uvádza vegetariánske a vegánske potraviny na trh pod označeniami „*Soyatoo tofu-maslo*“, „*rastlinný syr*“, „*Veggie-Cheese*“, „*Cream*“ a pod ďalšími podobnými označeniami. Keďže VSW usúdilo, že reklama týchto čisto rastlinných výrobkov zo strany *TofuTown* je v rozpore s pravidlami hospodárskej súťaže, podalo proti tejto spoločnosti žalobu o zdržanie sa konania na Krajský súd Trier v Nemecku s tvrdením, že bol porušený zákon o nekalej hospodárskej súťaži v spojení s prílohou VII časťou III bodmi 1 a 2 a článkom 78 Nariadenia č. 1308/2013. Spoločnosť *Tofutown* sa bránila, že jej reklama týkajúca sa rastlinných výrobkov pod predmetnými označeniami nie je v rozpore s týmito ustanoveniami práva EÚ jednak preto, lebo spôsob, akým spotrebiteľ vníma tieto označenia, sa za posledné roky značne zmenil a tiež preto, lebo názvy ako „*maslo*“ alebo „*cream*“ nepoužíva oddelene, ale vždy v spojení s výrazom odkazujúcim na rastlinný pôvod dotknutých výrobkov, ako napríklad „*tofu-maslo*“ či „*Rice Spray Cream*“. Vnútroštátny súd sa obrátil na Súdny dvor s týmito prejudiciálnymi otázkami:

⁸ Rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1999, C-101/98, ECLI:EU:C:1999:615

⁹ Rozsudok Súdneho dvora zo 14. júna 2017, C-422/16, ECLI:EU:C:2017:458

1. Možno čl. 78 ods. 2 Nariadenia č. 1308/2013 vykladať v tom zmysle, že vymedzenia pojmov, označenia alebo obchodné názvy stanovené v prílohe VII nemusia spĺňať zodpovedajúce požiadavky definované v uvedenej prílohe, ak sú doplnené o vysvetľujúce alebo opisné výrazy, ako napríklad „tofu-maslo“ pre čisto rastlinný výrobok?
2. Má sa príloha VII časť III bod 1 Nariadenia č. 1308/2013 chápať v tom zmysle, že pod označením „mlieko“ sa výhradne rozumie bežný výlučok mliečnych žliaz cicavcov získaný z jedného alebo viacerých dojení bez toho, aby sa doň niečo pridávalo alebo sa z neho niečo odoberalo, alebo sa toto označenie môže tiež používať aj pre rastlinné výrobky pri ich uvádzaní na trh, ak sa prípadne doplnia vysvetľujúce výrazy ako napríklad „sójové mlieko“?
3. Má sa príloha VII časť III bod 2 k čl. 78 Nariadenia č. 1308/2013 vykladať v tom zmysle, že názvy, ktoré sú podrobne vymedzené v bode 2 písm. a), najmä „srvátka“, „smotana“, „maslo“, „cmar“, „syr“, „jogurt“ alebo pojem „šľahačka“, sú výlučne vyhradené pre mliečne výrobky, alebo do rozsahu pôsobnosti prílohy VII časti III bodu 2 nariadenia č. 1308/2013 môžu patriť aj čisto rastlinné výrobky, ktoré boli vyrobené bez mlieka?“

Súdny dvor v rámci právneho posúdenia poukázal na Časť III Prílohy VII Nariadenia 1308/2013, ktorá stanovuje, že: „Mlieko“ je výhradne bežný výlučok mliečnych žliaz cicavcov získaný z jedného alebo viacerých dojení bez toho, aby sa doň niečo pridávalo alebo sa z neho niečo odoberalo.“ Súdny dvor potvrdil závery, ktoré judikoval v roku 1999 vo veci *Becel*, v ktorej rozhodol, že pojem „mlieko“ v zásade nemôže byť podľa právnych predpisov používaný na označenie čisto rastlinného výrobku, pretože mlieko v zmysle tohto ustanovenia je výrobok živočíšneho pôvodu a zároveň uviedol, že vysvetľujúce či opisné výrazy na účely uvedenia rastlinného pôvodu dotknutého výrobku, akým je „sója“ alebo „tofu“ vo veci *samej*, nespádajú pod výrazy, ktoré možno používať v spojení s označením „mlieko“. Súdny dvor rozhodol, že čl. 78 ods. 2 a príloha VII časť III Nariadenia č. 1308/2013 sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby sa názov „mlieko“ a názvy, ktoré toto nariadenie výlučne vyhradzuje pre mliečne výrobky, používali na označenie čisto rastlinného výrobku pri jeho uvádzaní na trh alebo reklame, a to aj v prípade, že tieto označenia sú doplnené vysvetľujúcimi alebo opisnými výrazmi poukazujúcimi na rastlinný pôvod dotknutého výrobku.

Považujeme za potrebné zdôrazniť, že rozhodnutie TofuTown nemožno vykladať zovšeobecňujúco. Z rozhodnutia vo veci TofuTown nevyplýva, že každé jedno použitie pojmu „*mlieko*“ a jeho tvarov pre rastlinný produkt je automaticky porušením Nariadenia č. 1308/2013, ako sa to zvykne nesprávne interpretovať. Rozhodnutie SDEÚ vychádzalo z konkrétneho skutkového stavu, a posudzovalo konkrétne obchodné názvy potravín. Nie je teda vylúčené, že výrobcovia rastlinných alternatív by rastlinnú alternatívu mlieka označili spôsobom, ktorý by SDEÚ akceptoval ako súladný s Nariadením 1308/2013, hoci by sa v označení nachádzal výraz „*mlieko*“.

2.2. VÝNIMKY Z OZNAČOVANIA MLIEKA A MLIEČNYCH VÝROBKOV

Aj napriek tomu, že názvy mlieka a mliečnych výrobkov sú podľa Nariadenia č. 1308/2013 vyhradené, platí výnimka, ak sa výrobok, ktorý sa má označiť vyhradeným názvom, uvádza v prílohe I rozhodnutia Komisie 2010/791/EÚ z 20. decembra 2010 (ďalej len

„Rozhodnutie Komisie“). Na základe Rozhodnutia Komisie pravidlo o vyhradených názvoch nie je použiteľné na názvy výrobkov, ktorých presný charakter je známy vďaka tradičnému používaniu, a/alebo keď sa označenia jasne používajú na opis charakteristickej vlastnosti výrobku. Členské štáty mali možnosť oznámiť Komisii orientačné zoznamy výrobkov, o ktorých si myslia, že na ich vlastných územiach spĺňajú kritériá pre vyššie uvedenú výnimku. Na základe oznámení členských štátov bol zostavený zoznam týchto výrobkov. Tento zoznam obsahuje názvy príslušných výrobkov podľa ich tradičného používania v rôznych jazykoch Únie, pričom tieto názvy sa stali použiteľnými vo všetkých členských štátoch pod podmienkou, že spĺňajú ustanovenia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2000/13/ES z 20. marca 2000 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa označovania, prezentácie a reklamy potravín.

Slovenská republika oznámila Komisii tento zoznam výrobkov:

- Arašidové maslo
- Fazuľa maslová (maslovka)
- Kakaové maslo
- Kokosové mlieko
- Masliak
- Maslová hruška (maslovka)
- Pečeňový syr
- Vtáčie mlieko

V porovnaní so Slovenskou republikou, Česká republika dodnes Komisii neoznámila zoznam výrobkov, ktoré by podliehali výnimke z označovania. Skutočnosť, že Slovenská republika oznámila Komisii zoznam vyššie uvedených výrobkov v praxi znamená, že slovenský výrobca, ktorý na Slovensku vyrobí výrobok s názvom „*Kokosové mlieko*“ ho môže pod týmto názvom legálne uviesť na trh v Českej republike. Sme toho názoru, že uvedené však neplatí opačne, a teda výrobca napríklad z Českej republiky nemôže označiť svoj výrobok názvom „*Kokosové mléko*“, keďže Česká republika neoznámila Komisii zoznam výrobkov, ktoré by podliehali výnimke z označovania. Vychádzajúc z Rozhodnutia Komisie: „*Členské štáty musia oznámiť Komisii orientačné zoznamy výrobkov, o ktorých si myslia, že na ich vlastných územiach spĺňajú kritériá pre výnimku uvedenú vyššie.*“ Slovné spojenie „*na ich vlastných územiach*“ podľa nás naznačuje, že konkrétna výnimka sa uplatní výhradne na potraviny, ktoré boli vyrobené na území krajiny, ktorá ju oznámila Komisii. Na danú problematiku sú ale v potravinárskej a právnej praxi rôzne názory.

3. PRÁVNÁ ÚPRAVA OZNAČOVANIA MÄSOVÝCH VÝROBKOV

Ochrana názvov mäsových výrobkov nie je na rozdiel od mlieka a mliečnych výrobkov jednotná v celej Európskej únii, nakoľko trh s mäsovými výrobkami nie je na legislatívnej úrovni harmonizovaný.¹⁰

Nariadenie č. 1308/2013 poskytuje ochranu jednotlivým druhom mäsa. Napríklad ochranu mäsa z hovädzieho dobytku nachádzame v bode 1 časti I prílohy VII: „*Na účely tejto časti „mäso“ znamená všetky jatočné telá, mäso s kosťou alebo bez kosti v celku alebo krájané vnútornosti určené na ľudskú konzumáciu získané z hovädzieho dobytku vo veku do 12 mesiacov, ktoré sú v čerstvom, mrazenom alebo hlboko zmrazenom stave, balené v priamom obale alebo druhotnom obale alebo nebalené.*“ Rovnako sa v Nariadení č. 1308/2013 ochrana

¹⁰ VENHARTOVÁ, J. – RYBNÍKÁR, S. – GÁBRIŠ, T. a kol. *Potravinové právo*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2022, s. 78.

poskytuje aj ostatným druhom mäsa – bravčovému, ovčiemu, koziemu a hydinovému. To znamená, že rastlinné alternatívy, ktoré by boli označené ako napr.: „vegánske mleté hovädzie“, „sójové kuracie prsia“ porušujú Nariadenie č. 1308/2013, nakoľko mäso je na úrovni Európskej únie chránené práve tým, že toto nariadenie obsahuje legálne definície konkrétneho druhu mäsa.

Na rozdiel od mäsa sa však na európskej úrovni neposkytuje ochrana názvom mäsových výrobkov, ktoré nemáme na úrovni Európskej únie legálne zadefinované. Absencia vyhradených názvov pre mäsové výrobky v praxi znamená, že rastlinné výrobky by bolo možné označiť napríklad ako: vegánska saláma, tofu klobása či rastlinná šunka, hoci by tieto výrobky neobsahovali mäso. Keďže ochrana názvov mäsových výrobkov neexistuje na európskej úrovni, priestor na zavedenie takejto ochrany využili viaceré členské štáty a zakotvili ju na úrovni národnej legislatívy. V niektorých členských štátoch však takáto ochrana absentuje, čo podľa nášho názoru vytvára priestor pre uvádzanie spotrebiteľa do omylu, a neférovú súťaž na trhu s potravinami medzi jednotlivými členskými štátmi, keďže v niektorých členských štátoch názvy mäsových výrobkov chránené sú, v niektorých nie.

V podmienkach Slovenskej republiky sú názvy mäsových výrobkov chránené vyhláškou o mäsových výrobkoch. Podľa § 2: „*Na účely tejto vyhlášky sa rozumie:*

g) párkom mäsový výrobok z jemne homogenizovaného mäsového diela alebo zo zrného mäsového diela s veľkosťou častíc do 2 mm alebo spojky a vložky, spravidla plnený do technologického obalu s priemerom najviac 34 mm,

h) klobásou mäsový výrobok z jemne homogenizovaného mäsového diela alebo zo zrného mäsového diela alebo spojky a vložky plnený do technologického obalu s priemerom najviac 40 mm,

i) salámou mäsový výrobok z mäsového diela, ktorý sa skladá z jemne homogenizovaného zrného mäsového diela alebo zo spojky a vložky, plnený do technologického obalu.“

3.1. NARUŠENIE OCHRANY SPOTREBITEĽA A SPRAVODLIVEJ SÚŤAŽE MEDZI VÝROBCAMI PRI VÝVOZE A DOVOZE MEDZI ČLENSKÝMI ŠTÁTMI

Ako sme v predošlom texte priblížili, názvy mäsových výrobkov nie sú na úrovni EÚ chránené, keďže nie sú v predpisoch EÚ legálne definované. Slovenská republika chráni vybrané druhy mäsových výrobkov tak, že ich legálne definuje vo vyhláške o mäsových výrobkoch. Slovenský výrobca teda musí označiť výrobok, ktorý na území SR vyrobil, spôsobom súladným s národnou legislatívou. Spotrebiteľ, ktorý nakupuje potraviny vyrobené na Slovensku je tak chránený, a nemal by sa stretnúť s názvami ako „vegánsky párok“ či „sójová šunka“, keďže tieto výrobky nespĺňajú definície uvedené vo vyhláške o mäsových výrobkoch. Problém však vzniká, ak sa na slovenskom trhu objaví rastlinná alternatíva napríklad z Poľska. V tejto krajine absentuje ochrana názvov mäsových výrobkov, to znamená, že poľský výrobca rastlinných alternatív môže vyrobiť produkt s názvom „*Bezmięsne Salami*“, a takto označený produkt ponúkať na slovenskom trhu, keďže bol vyrobený v súlade s poľskou legislatívou. Uvedené je výrazom zásady vzájomného uznávania, ktorá ideovo vychádza z čl. 34-36 ZFEÚ a precizovaná je v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/515 o vzájomnom uznávaní tovaru, ktorý je v súlade s právnymi predpismi uvedený na trh v inom členskom štáte. Zásada vzájomného uznávania je základnou zásadou potravinového práva, ktorá umožňuje voľný pohyb potravín v rámci Európskej únie (EÚ). Zásada vzájomného uznávania znamená, že potraviny, ktoré sú bezpečné a sú v súlade s legislatívou v jednom členskom štáte EÚ, sú automaticky považované za bezpečné a v súlade s legislatívou aj v iných

členských štátoch EÚ.¹¹ SDEÚ v rozsudku vo veci Dassonville¹² rozhodol, že každú obchodnoprávnu úpravu členských štátov, ktorá by mohla priamo alebo nepriamo, skutočne alebo potenciálne brániť obchodu v rámci Spoločenstva, treba považovať za opatrenie s rovnocenným účinkom ako množstevné obmedzenia. Súd svojou argumentáciou ďalej rozvinul judikatúru vo veci Cassis de Dijon¹³, keď stanovil zásadu, že akýkoľvek výrobok legálne vyrábaný a uvádzaný na trh v ktoromkoľvek členskom štáte v súlade so spravodlivými a tradičnými predpismi a výrobnými postupmi danej krajiny musí mať umožnený vstup na trh ktoréhokoľvek iného členského štátu. Toto bola hlavná úvaha, ktorá podnietila diskusiu o vymedzení zásady vzájomného uznávania aj v prípade, že daná oblasť nepodlieha harmonizácii. Členské štáty sú preto povinné umožniť vstup na svoj trh výrobkom, ktoré sa legálne vyrábajú a uvádzajú na trh v inom členskom štáte, a ich voľný obeh na ňom, a to aj vtedy, ak neexistujú harmonizačné opatrenia EÚ, ako je tomu aj v prípade mäsových výrobkov.¹⁴

Nespochybnujeme dôležitosť a význam zásady vzájomného uznávania pre fungovanie spoločného trhu, avšak máme za to, že neexistencia harmonizácie označovania mäsových výrobkov znižuje úroveň ochrany spotrebiteľa, vytvára nerovnováhu a chaos na trhu, čím zároveň znevýhodňuje slovenských výrobcov rastlinných alternatív, ktorých v označovaní svojich výrobkov obmedzuje vyhláška o mäsových výrobkoch na rozdiel od napríklad poľských výrobcov.

3.2. SPÔSOB UMIESTNENIA PRODUKTU NA PREDAJNOM MIESTE

Ako sme už v predchádzajúcom texte zdôraznili, pojem informácia o potravine je potrebné vykladať extenzívne. Podľa nášho názoru je informáciou o potravine aj spôsob umiestnenia potraviny na predajnom mieste. Napríklad umiestnenie jogurtu v oddelení mliečnych výrobkov ktoré je označené tabuľou, poskytuje spotrebiteľovi informáciu o tom, že jogurt je mliečny výrobok, a teda obsahuje mliečny tuk. Problém nastáva, keď je vegetariánsky či vegánsky výrobok umiestnený v bezprostrednej blízkosti produktov, ktoré vegetariánske či vegánske nie sú.

Takáto situácia nie je na predajniach ojedinelá, my sme sa stretli s umiestnením rastlinných alternatív syrov v bezprostrednej blízkosti syrov, v chladiacom zariadení, ktoré bolo označené nápisom „syry“ (viď. Príloha č. 3).

Obdobne sme sa stretli s umiestnením rastlinnej alternatívy tuniaka v regáli s označením „*VEGAN TUNIAK*“, v ktorom bol umiestnený tuniak, pričom balenie vegánskeho výrobku sa až nápadne podobalo na tuniaka od totožného výrobcu. (viď. Príloha č. 4).

Sme presvedčení, že v oboch prípadoch ide o porušenie čestných informačných postupov, konkrétne čl. 7 ods. 1 písm. d) nariadenia FIC.

Sme toho názoru, že pre vyššiu úroveň ochrany spotrebiteľa by rastlinné alternatívy mali byť vystavované spôsobom, ktorý nepredstavuje pre spotrebiteľa riziko uvedenia do omylu, napríklad špeciálnym označením regálu s týmito výrobkami či farebným odlišením cenovky oproti iným výrobkom.

V tomto prípade môžeme uviesť aj príklad dobrej praxe, kedy boli na predajni rastlinné alternatívy síce v blízkosti produktov s obsahom živočíšnej zložky, avšak tieto alternatívy boli označené propagačným materiálom, z ktorého bolo evidentné, že v danej časti chladiaceho zariadenia sa nachádzajú výrobky bez obsahu živočíšnej zložky. Rovnako krabice, v ktorých

¹¹ *Vzájomné uznávanie výrobkov, na ktoré sa nevzťahujú špecifikácie*. [online]. [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/zivotne-situacie/zivotna-situacia/vzajomne-uznavanie-vyrobkov-n/>

¹² Rozsudok Súdneho dvora z 11. júla 1974, C-8/74, ECLI:EU:C:1974:82

¹³ Rozsudok Súdneho dvora z 20. februára 1979, C-120/78, ECLI:EU:C:1979:42

¹⁴ Voľný pohyb tovaru. [online]. [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/38/volny-pohyb-tovaru>

boli produkty vystavené boli odlišené oproti iným produktom zelenou farbou (viď. Príloha č. 5).

3.3. VYNUCOVANIE UŽ EXISTUJÚCICH PRAVIDIEL V OBLASTI OZNAČOVANIA

Neopomenuteľným aspektom v práve je jeho vynucovanie. Ako sme už uviedli, označovanie mlieka, mliečnych výrobkov a niektorých druhov mäsa je harmonizované. Názvy mäsových výrobkov sú chránené vo vyhláske o mäsových výrobkoch. Ochrana uvedených potravín by preto mala byť vynútiteľná. V rámci vlastného prieskumu, ktorý sme realizovali v obchodných reťazcoch sme však zistili, že nie ojedinelým problémom je dodržiavanie už platných noriem.

V prípade mäsových výrobkov sme objavili viaceré vegánske produkty, ktoré boli vyrobené na Slovensku, pričom ich označenia porušujú vyhlásku o mäsových výrobkoch tým, že používajú názvy vyhradené pre mäsové výrobky. Ide napríklad o výrobok s obchodným názvom „*Vegan PÁRKY*“ (viď. Príloha č. 6), „*Vegan SALÁMA PLÁTKY*“ (viď. Príloha č. 7).

Takisto sme objavili aj porušenie Nariadenia 1308/2013, kedy bol na predajni produkt Alpro, ktorý neobsahuje mliečnu zložku, označený cenovkou s názvom „*Alpro kokosový jogurt stracc. 120g*“ (viď. Príloha č. 8).

Z informácií, ktoré sme dostali od niektorých výrobcov potravín vyplýva, že do dnešného dňa nebola kontrolným orgánom, ktorým je Štátna veterinárna a potravinová správa SR, uložená ani jedna pokuta za porušenie potravinového informačného práva v segmente rastlinných alternatív. Sme presvedčení, že efektívne vynucovanie potravinového informačného práva kontrolným orgánom by významnou mierou prispelo ku vyššej miere dodržiavania európskych a národných predpisov v oblasti označovania rastlinných alternatív, ako je tomu teraz.

ZÁVER

Cieľom tohto príspevku bolo poskytnúť čitateľovi ucelený pohľad na problematiku označovania rastlinných alternatív mliečnych a mäsových výrobkov s ohľadom na uvádzanie spotrebiteľa do omylu. Zámerom bolo načrtnúť problémy, ktoré sa spájajú s neexistenciou, prípadne nedostatkami právnej regulácie či vynucovania už existujúcich právnych predpisov v tejto oblasti.

Účelom potravinového informačného práva je zabezpečiť, aby spotrebiteľia mali prístup k správnym, presným a zrozumiteľným informáciám o potravinách, ktoré konzumujú.¹⁵ S tým sa úzko spája aj kvalita informácií, ktoré sú spotrebiteľovi poskytnuté. Harmonizácia v oblasti označovania mlieka a mliečnych produktov je krokom, ktorý by podľa nás mal nasledovať aj v prípade označovania mäsových výrobkov. Je podstatné, aby výrobcovia naprieč všetkými členskými štátmi mali rovnaké podmienky pre spôsob označovania mäsových výrobkov. Práve rovnaké a jasné pravidlá v rámci EÚ by eliminovali prípady, kedy výrobcovia z jedného členského štátu môžu v zmysle zásady vzájomného uznávania legálne dovážať do krajín výrobky s označením, ktoré by nemohol použiť výrobca v domovskej krajine (napr. produkt s názvom „*Bezmięsne Salami*“). Tento produkt je práve pre absenciu harmonizácie označovania mäsových výrobkov možné pod takýmto označením ponúkať na slovenskom trhu, čo môže spôsobovať uvádzanie do omylu ohľadom zloženia výrobku. Nespochybnujeme dôležitosť a

¹⁵ VENHARTOVÁ, J. – RYBNÍKÁR, S. – GÁBRIŠ, T. a kol. *Potravinové právo*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2022, s. 48.

význam zásady vzájomného uznávania pre fungovanie spoločného trhu, avšak máme za to, že neexistencia harmonizácie označovania mäsových výrobkov znižuje úroveň ochrany spotrebiteľa, vytvára nerovnováhu a chaos na trhu, čím zároveň znevýhodňuje aj slovenských výrobcov rastlinných alternatív, ktorých v označovaní svojich výrobkov obmedzuje vyhláška o mäsových výrobkoch na rozdiel od napríklad poľských výrobcov.

Ako bolo v príspevku priblížené, pojem informácia o potravine je potrebné vykladať extenzívne. Príspevok poukázal na to, že za informáciu o potravine by sa mal považovať aj spôsob umiestnenia potravy na predajnom mieste. Porušenie čestných informačných postupov, a teda uvádzanie spotrebiteľa do omylu podľa nás nastáva, keď je vegetariánsky či vegánsky výrobok umiestnený v bezprostrednej blízkosti produktov, ktoré vegetariánske či vegánske nie sú. Ako vyplýva z príspevku, takáto situácia nie je na predajniach ojedinelá. Legislatívna iniciatíva, či už na európskej, prípadne slovenskej úrovni by v oblasti umiestňovania rastlinných alternatív na predajných miestach stála za úvahou, nakoľko férové umiestňovanie s cieľom zachovania vysokej ochrany spotrebiteľa je častokrát opomínané. Nemyslíme si, že by v tomto prípade šlo o cieľenú snahu predajcov uviesť spotrebiteľa do omylu, ale domnievame sa, že legislatívna iniciatíva, či prinajmenšom odporúčania pre predajcov, by boli prínosné.

Dôležitým aspektom, ktorému sa príspevok venoval bolo vynucovanie už platných právnych predpisov, ktoré zavádzajú obmedzenia v označovaní rastlinných alternatív. Ako je uvedené v príspevku, označovanie mlieka, mliečnych výrobkov a niektorých druhov mäsa je harmonizované. Názvy mäsových výrobkov sú na území SR chránené vo vyhláške o mäsových výrobkoch. Príspevok však poukázal na to, že porušovanie platných právnych predpisov nie je ojedinelým problémom.

Ochrana názvov vybraných potravín by mala spočívať najmä vo vynútiteľnosti tejto ochrany. Problematické však je, že do dnešného dňa nebola kontrolným orgánom, ktorým je Štátna veterinárna a potravinová správa SR, uložená ani jedna pokuta za porušenie potravinového informačného práva v segmente rastlinných alternatív.

SUMMARY

This article aimed to provide the reader with a comprehensive view of the labelling of plant-based alternatives to dairy and meat products with regard to consumer misleading. The intention was to outline the problems associated with the lack of, or inadequacies in, legal regulation or enforcement of existing legislation in this area.

Food information law shall ensure that consumers have access to correct, accurate, and understandable information about the food they consume. Closely linked to this is the quality of the information provided to the consumer. After harmonisation in the labelling of milk and milk products, the harmonisation in labelling of meat products shall happen, too. Producers across all Member States must have the same conditions for labelling meat products. It is equal and precise rules within the EU that would eliminate cases of producers from one Member State legally importing products into countries under the principle of mutual recognition with a label that the producer would not be able to use in the home country (e.g., a product called 'Meatless Salami'). The lack of harmonisation of labelling meat products allows offering this product on the Slovak market under a label, which may cause misleading information on the product content.

We do not question the importance and significance of the principle of mutual recognition for the functioning of the common market. However, we believe that the lack of harmonisation of the labelling of meat products reduces the level of consumer protection, creates imbalances and chaos in the market, and thus also disadvantages Slovak producers of plant-based alternatives, who are restricted in the labelling of their products by the decree on meat products, unlike, for

example, Polish producers.

As pointed out, the interpretation of food information should be extensive. E.g., how the food is displayed at the point of sale should also be considered food information. In our view, a breach of fair information practices, and thus misleading the consumer, occurs when a vegetarian or vegan product is placed near products that are not vegetarian or vegan. As the paper shows, such a situation is not unique to retail outlets. A legislative initiative, either at the European or Slovak level, in placing plant-based alternatives at points of sale would be worth considering, as fair placement to maintain high consumer protection gets often neglected. We do not believe that the retailers deliberately attempted to mislead the consumer. However, we believe that a legislative initiative, or at least recommendations for retailers, would be beneficial. A key aspect addressed in the paper was the enforcement of effective legislation that imposes restrictions on labelling plant alternatives. As mentioned, the labelling of milk, dairy products, and certain meats is harmonised. In Slovakia, the names of meat products get protection under the Meat Products Ordinance. However, the paper pointed out that infringements of the legislation in force occur.

The protection of the names of selected foodstuffs should mainly stand upon the enforceability of this protection. But we need to emphasise that not a single fine has been imposed by the control body, the State Veterinary and Food Administration of the Slovak Republic, for a violation of food information law in the segment of plant-based alternatives.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Monografie, zborníky a odborné články

VENHARTOVÁ, J. – RYBNÍKÁR, S. – GÁBRIŠ, T. a kol. *Potravinové právo*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2022. 344 s. ISBN 978-80-8232-016-2.

Súdne rozhodnutia

Rozsudok Súdneho dvora z 11. júla 1974, C-8/74, ECLI:EU:C:1974:82
Rozsudok Súdneho dvora z 20. februára 1979, C-120/78, ECLI:EU:C:1979:42
Rozsudok Súdneho dvora zo 16. decembra 1999, C-101/98, ECLI:EU:C:1999:615
Rozsudok Súdneho dvora zo 14. júna 2017, C-422/16, ECLI:EU:C:2017:458

Internetové zdroje

Štyria z desiatich ľudí na Slovensku zvažujú jesť menej mäsa. [online], 2020, [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://jemprezem.sk/styria-z-desiatich-ludi-na-slovensku-zvazuju-jest-menej-masa/>

EUROPEAN COMMISSION. *Food law general principles*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/general-food-law/food-law-general-principles_en

EURÓPSKY PARLAMENT. *Volný pohyb tovaru*. [online]. [cit. 2023-07-11]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/38/volny-pohyb-tovaru>

HARVARD HEALTH PUBLISHING. *Becoming a vegetarian*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://www.health.harvard.edu/staying-healthy/becoming-a-vegetarian>

NCBA. *Meat substitute brand understanding*. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://www.ncba.org/Media/NCBAorg/Docs/Media/NCBA%20Meat%20Substitutes%20Survey.pdf>

SLOVENSKO.SK. *Vzájomné uznávanie výrobkov, na ktoré sa nevzťahujú špecifikácie*. [online], 2023, [cit. 2023-07-01]. Dostupné na: <https://www.slovensko.sk/sk/zivotne-situacie/zivotna-situacia/vzajomne-uznavanie-vyrobkov-n/>

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1: *Produkt „Beyond Burger“, ktorý bol predmetom prieskumu*

Príloha č. 2: *Sójový nápoj Alpro*

Príloha č. 3: *Rastlinné alternatívy syra umiestnené v chladiacom zariadení s nápisom „Sry“*

Príloha č. 4: *Rastlinná alternatíva tuniaka umiestnená v blízkosti tuniaka v podobnom balení*

Príloha č. 5: *Príklad dobrej praxe – odlišenie rastlinných alternatív od živočíšnych výrobkov na predajnom mieste*

Príloha č. 6: *Výrobok s obchodným názvom „Vegan PÁRKY“*

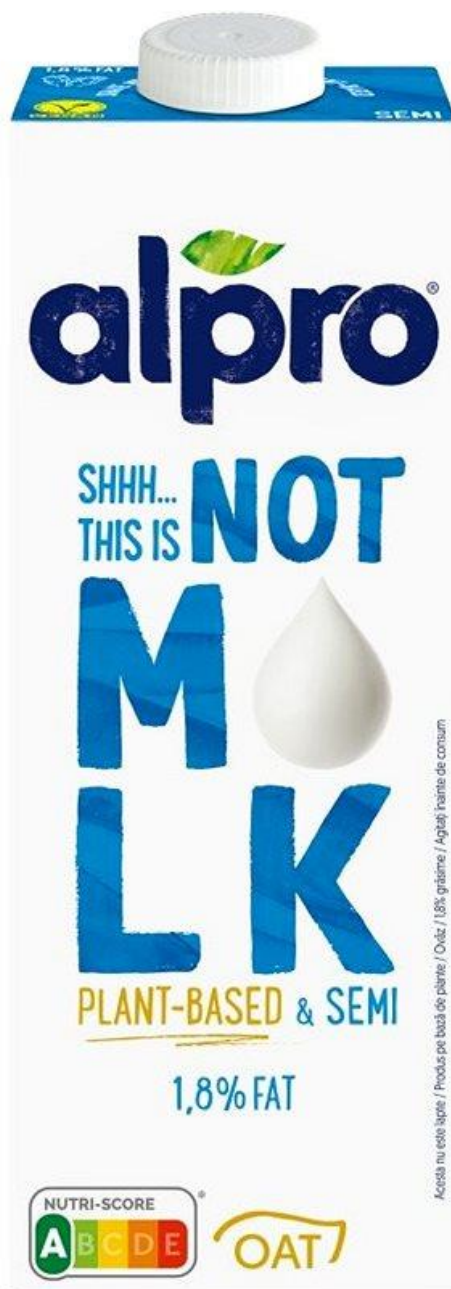
Príloha č. 7: *Výrobok s obchodným názvom „Vegan SALÁMA PLÁTKY“*

Príloha č. 8: *Výrobok označený cenovkou s názvom „Alpro kokosový jogurt stracc. 120 g“*

Príloha č. 1: Produkt „Beyond Burger“, ktorý bol predmetom prieskumu

Príloha č. 2: Sójový nápoj Alpro

Príloha č. 3: Rastlinné alternatívy syra umiestnené v chladiacom zariadení s nápisom „Syry“

Príloha č. 4: Rastlinná alternatíva tuniaka umiestnená v blízkosti tuniaka v podobnom balení

Príloha č. 5: Príklad dobrej praxe – odlišenie rastlinných alternatív od živočíšnych výrobkov na predajnom mieste

Príloha č. 6: Výrobok s obchodným názvom „Vegan PÁRKY“

Príloha č. 7: Výrobok s obchodným názvom „Vegan SALÁMA PLÁTKY“

PRETO

Vegan

SALÁMA
PLÁTKY

-30%

2,29
1,59

9. 3. - 16. 4. 2022
Vegánska saláma
balená,
100 g. (1 kg = 15,90)

Príloha č. 8: Výrobok označený cenovkou s názvom „Alpro kokosový jogurt stracc. 120 g“

DATIO IN SOLUTUM V SLOVENSKOM SÚKROMNOM PRÁVE

Datio in Solutum in Slovak Private Law

Timotej Práznovský

Abstrakt: Absencia právnej úpravy *datationis in solutum* v platnom slovenskom a českom práve priviedla právnu vedu k rôznym interpretáciám prostredníctvom analógie. Práca sa zaoberá rozdielmi medzi splnením záväzku, nováciou a inštitútom *datio in solutum*. Prezentuje teóriu, podľa ktorej je *datio in solutum* v slovenskom práve nepomenovanou zmluvou, ktorej podstatu tvorí podmienený zánik zodpovednosti za splnenie záväzku (liberačná zmluva) a nie vznik novej povinnosti, ktorá by bola následne splnená. Zánik zodpovednosti zároveň vysvetľuje na princípe trvalého účelového odovzdania nedlhovaného predmetu (*aliud*), na ktorého ponechanie má pôvodný veriteľ právny dôvod iba pre oslobodzujúce účinky zmluvy voči pôvodnému záväzku.

Kľúčové slová: *datio in solutum*; *aliud*, novácia; *titulus* a *modus*; splnenie; liberačná dohoda.

Abstract: The absence of legal regulation of *datio in solutum* in the current Slovak and Czech law has resulted in varying interpretations using analogy within the legal community. The author deals with the differences between the fulfilment of obligations, novation, and *datio in solutum*. He claims that *datio in solutum* in Slovak law is an innominate contract based on the conditioned termination of responsibility for the fulfillment of the obligation (liberation contract) rather than the creation of a new obligation. The termination of responsibility happens because of a purposeful permanent transfer of the object which was not owed (*aliud*) and to which the former creditor has a right to keep for themselves only because of the releasing effects of the contract in relation to the original obligation.

Keywords: *Datio in Solutum*; *Aliud*; Novation; *Titulus* and *Modus*; Fulfillment; Liberation Contract.

ÚVOD

Poskytnutie iného než dlhovaného plnenia možno so súhlasom veriteľa realizovať pomocou viacerých právnych inštitútov. Jedným z nich je takzvaná *datio in solutum* (ďalej aj „*d.i.s.*“). Dochádza k nej typicky vtedy, ak dlžník nemá dostatok prostriedkov na splnenie dlhu alebo ak nechce plniť dlhovaný predmet, no má iný majetok, ktorý by bol veriteľ ochotný prijať. Na rozdiel od zahraničných právnych poriadkov¹, slovenské právo tieto prípady výslovne neupravuje. Dôslednejšie teórie nevypracovala ani nejednotná súdna prax². Východiskami, na ktorých sa pri *d.i.s.* súčasná právna veda zhoduje, sú jej zmluvná povaha a existencia staršieho (aspoň naturálneho) záväzku.³ Následne však konsenzus o jej charaktere neexistuje a je sporné

¹ Nemecko: § 364 – 365 BGB, Taliansko: art. 1197 CC, Rakúsko: § 1413 – 1414 ABGB či Poľsko: art. 453 KC. „Prijatie iného plnenia namiesto dlhovaného“ spomína v súvislosti so solidaritou aj paragrafové znenie návrhu rekodifikácie OZ z roku 2018 (§ 500, 504). Od *d.i.s.* je potrebné rozlišovať alternatívnu možnosť plnenia (*facultas alternativa*) a alternatívny záväzok (*obligatio alternativa*). Cf. SACCOCCIO, A. 2008. *Aliud pro alio consentiente creditore in solutum dare*. Milano : Giuffrè Editore, 2008. p. 52. KNAPP, V. 1955. *Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1955. s. 66.

² Rozdielne NS SR a ÚS SR: R 107/1998, II. ÚS 378/2011, okrem toho napr. Krajský súd Prešov 5Co/164/2015, Krajský súd Banská Bystrica 43CoE/112/2013, z českých: NS ČR 33 Cdo 2340/2010; II. ÚS 3646/13; NS ČR 32 Odo 799/2003.

³ Výnimkou zo zmluvného charakteru je pre veriteľa nedobrovoľná (z právnych predpisov vyplývajúca) *datio in solutum necessaria* (aj *beneficium datationis in solutum*), ktorú poznalo napríklad justiniánske právo (Nov. 4,3 a 120,6,2) a ktorá v súčasnom práve nenachádza zásadnú odozvu. Zmluvná *d.i.s.* býva pre rozlíšenie nazývaná aj *datio in solutum voluntaria*, hoci častejšie sa označuje iba ako *d.i.s.* Najrozsiahlejšie o nej: FEKETE, I. 2015a.

už len to, či predstavuje nepomenovanú zmluvu⁴, formu splnenia (solúcie)⁵ alebo formu novácie⁶.

Ciele príspevku sú: objasniť hranice medzi *d.i.s.*, nováciou a splnením; preukázať správnosť teórie, podľa ktorej *d.i.s.* predstavuje neformálnu nepomenovanú zmluvu, ktorej podstatu tvorí zánik zodpovednosti za splnenie záväzku, podmienený trvalým odovzdaním nedlhovaného predmetu, oceneného stranami na hodnotu pôvodnej pohľadávky.

Zameranie a rozsah príspevku neumožňujú podrobný rozbor zahraničnej a historickej právnej úpravy. Treba však podotknúť, že bez zákonnej právnej úpravy alebo aspoň relevantnej judikatúry, možno na Slovensku len ťažkopádne uvažovať o pripodobnení *d.i.s.* odplatným právnym úkonom (zvlášť kúpe), čo je spôsob regulácie, ktorý si, vychádzajúc z neskorého rímskeho práva, zvolili viaceré európske zákonníky.⁷ Odlišne zahraničné právne poriadky pristupujú aj k inštitútu novácie a k plneniu iného – tzv. aliudu⁸. Z uvedených dôvodov môžu len v obmedzenej miere poslúžiť ako východisko pre výklad platného práva. Zahraničný spôsob

---

Občiansky zákonník: Veľký komentár, 3. zv., 2. akt. a rozš. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015. ISBN 978-80-8155-041-6. s. 687; HANDLAR, J. 2010. *Zánik záväzků dohodou v občanském a obchodním právu*. Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-184-0, s. 50 – 53; ŠILHÁN, J. 2015. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha : C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-544-2, s. 28an; okrajovo KOVAŘÍK, Z. 2004. Placení směnky a námitky s tím spojené. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348, 2004, č. 5, s. 15 – 27. Staršie o rímskom práve: BULÍN, H. 1930. *Datio in solutum*. Brno : Právnická fakulta University Masarykovy s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1930. 34 s.; HOBZEK, J. 1931. Jest datio in solutum právním jednáním úplným? In *Všehrd*. 1931, roč. XII, čís. 8, s. 209 – 215. Rozlíšenie od pokonávky hľadal: SEDLÁČEK, J. 1933 (reprint 2. vyd. z 2010). *Obligační právo*. díl 1. Praha : Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-519-9, s. 228. Podobne: Krajský soud Prešov sp. zn. 5Co/164/2015 z 22. 9. 2016. K prehľadu staršej literatúry: STEINER, H. 1914. *Datio in solutum*. München : C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1914. s. 36 a 112. HARDER, M. 1976. *Die Leistung an Erfüllungs Statt: (datio in solutum)*. Berlin Duncker & Humblot, 1976. ISBN 3-428-03559-3, s. 17; ako solučná zmluva: SEDLÁČEK, J. 1937. § 1414. In ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl šestý. §§ 1342 až 1502. Praha : V. Linhart, 1937. s. 252an.

⁴ Takto II. ÚS 378/2011; v doktríne: HURDÍK, J. 2002. *Zánik záväzků*. In FIALA, J. a kol. *Občianske právo hmotné*. Tretí opr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brne a Doplněk, 2002. ISBN 80-210-2793-2, 80-7239-111-9. s. 242; KIRSTOVÁ, K. 2018. *Zánik záväzkovoprávnych vzťahov* In LAZAR, J. *Občianske právo hmotné 2: záväzkové právo, právo duševného vlastníctva*. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava : Iuris libri, 2018. ISBN 978-80-89635-35-1, s. 130.

⁵ Solúcia bola pred presadením sa Knappovej mienky (KNAPP, V. 1955. s. 43an) v ČSR tiež vnímaná prevažne ako zmluva. K tejto tzv. „solučnej zmluve“ v ČSR: HANDLAR, J. 2010. s. 37an.

⁶ Kumulatívnu (§ 516 OZ): cf. SEDLAČKO, F. 2019. § 559. In ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5, s. 2098; HANDLAR, J. 2009. § 559. In FIALA, J. a kol. *Občiansky zákonník*. 2. sv. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9, s. 1034 – 1035; pravdepodobne aj: ŠKÁROVÁ, M. 2006. § 559. In ŠVESTKA, J. et al. *Občiansky zákonník. Komentár*. 10., jubilejný vydání. Praha : C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4, s. 990; privatívnu (§ 570 OZ): cf. MELZER, F. 2008. § 570. In ELIÁŠ, K. et al. *Občiansky zákonník: veľký akademický komentár*. sv. 2. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1657, ako jeden z výkladov v: HANDLAR, J. 2010. s. 51; podľa TUROŠÍK, M. 2016. § 422. In MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár*. 2. zv. § 261 až § 775. Bratislava : Eurokódex, 2016. ISBN 978-80-8155-067-6, s. 264 „návrh na zmenu obsahu záväzku“.

⁷ Najčastejšie podľa C. 8,44,4; menej často napr. D. 13,7,24,pr. Odôvodnenia prístupu sa líšia, no vo všeobecnosti tvorí jeho podstatu kompenzačný princíp. Tento model má dosah na oblasť zodpovednosti za vady nového plnenia. K *d.i.s.* v pandektistike a zahraničnej vede platného práva: RÖMER, R. 1866. *Die Leistung an Zahlungsstatt nach dem römischen und gemeinen Recht, mit Berücksichtigung der neueren Gesetzbücher*. Tübingen : Laupp'schen Buchhandlung, 1866. 195 s.; STEINER, H. 1914.; výpočet staršej literatúry: PÓLAY, E. 1938. *Datio in solutum*. In *Miskolci jogászélet*. 1938. XIV. évfolyam 3-4. szám, s. 14 – 41; z novších: HARDER, M. 1976; SACCOCCIO, A. 2008; WIMMER, M. 2012. Das Kaufmodell bei der datio in solutum und seine Folgen im modernen Recht. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. ISSN: 2304-4934, 2012, Vol. 129, No. 1, s. 364 – 391.

⁸ Latinský termín („iné“) už v slovenskom právnickom prostredí zdomácnel. V práci preto používame slovenskú flexiu. Cf. aliud In BALÁŽOVÁ, L. – BOSÁK, J. (eds.) 2005. *Slovník cudzích slov (akademický)*. 2., doplnené a prepracované vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005. ISBN 80-10-00381-6, s. 50.

úpravy sa zároveň nevyhýba kritike a objavujú sa návrhy ponechať podobu *d.i.s.* výlučne na vôli zmluvných strán.⁹ Nadväzujúc na túto diskusiu, poukážeme v rámci zodpovedania výskumných otázok, aké úskalía môže absencia akejkol'vek právnej úpravy *d.i.s.* prinášať.

1. KRITIKA POSUDZOVANIA *DATIONIS IN SOLUTUM* AKO NOVÁCIE

Časť právnej vedy odmieta existenciu *d.i.s.* ako samostatného právneho inštitútu a podradzuje ju pod ustanovenia upravujúce kumulatívnu nováciu (dohoda o zmene obsahu záväzku podľa § 516 OZ) alebo pod ustanovenia upravujúce privatívnu nováciu (dohoda o obnove záväzku podľa § 570 OZ).¹⁰ Ako privatívnu nováciu kvalifikoval prípad skutkovo zodpovedajúci *d.i.s.* aj starší judikát NS SR (R 107/1998). Sedlačko vníma *d.i.s.* ako konsenzuálnu dohodu medzi veriteľom a dlžníkom, v ktorej sa strany dohodnú, že dlžník poskytne a veriteľ prijme náhradné plnenie s účinkami splnenia, pričom ju označuje ako kumulatívnu nováciu. Po dohode tak má dlžník plniť „*konkrétny dlh, ktorý zodpovedá predmetu záväzku aj predmetu plnenia*“¹¹. Handlar toto vnímanie označuje za dominantné.¹²

R 107/1998¹³

Ak veriteľ namiesto peňažného plnenia vyplývajúceho z rozhodnutia súdu prevzal od dlžníka vecné plnenie bez toho, aby účastníci túto nováciu záväzku urobili v písomnej forme a veriteľ potom na základe vykonateľného rozhodnutia súdu podal návrh na nariadenie výkonu rozhodnutia na vymoženie prisúdenej peňažnej pohľadávky, súd neprihliadne na obranu povinného, že záväzok už splnil; povinný sa môže domáhať vrátenia vecného plnenia z dôvodu bezdôvodného obohatenia.

V prípade, o ktorom v dovolaní rozhodoval NS SR, bolo pôvodne žalované družstvo (dovolateľ), ktoré bolo rozsudkom z iného konania zaviazané na zaplatenie vyššej peňažnej sumy. Keďže družstvo nemalo dostatočné finančné prostriedky, odovzdalo veriteľovi namiesto splnenia traktor, ktorý veriteľ prevzal a používal. Súd úkon vyhodnotil ako neplatnú nováciu, keďže nebola účastníkmi urobená v písomnej forme, ako si vyžaduje novácia pohľadávky judikovanej súdom (§ 570 ods. 2 OZ). Družstvo sa mohlo podľa súdu domáhať vrátenia vecného plnenia ako bezdôvodného obohatenia a zároveň naďalej existovala jeho povinnosť splniť pôvodný dlh.

Rozhodnutie kritizuje Fekete, ktorého východiskom je správna téza, že *d.i.s.* a novácia sú dva rozdielne inštitúty. Ani on sa však pri opise *d.i.s.* nevyhýba istým nejasnostiam, keď hovorí o „*zmene záväzku*“ či o „*dlhu, ktorý má byť zmenený*“¹⁴. Podstatou *d.i.s.* bol totiž už v rímskom práve zánik záväzku: „*tollitur obligatio*“ (G. 3,168), teda oslobodenie sa zo zodpovednosti za splnenie dlhu. Znenie Gaiových Inštitúcií preberajú aj viaceré zahraničné platné predpisy: „*Schuldverhältnis erlischt*“ (§ 364 Abs. 1 BGB), „*l'obbligazione si estingue*“ (art. 1197 CC) či „*zobowiązanie wygasa*“ (art. 453. KC). Samotný záväzok zostáva v prípade platnej a účinnej *d.i.s.* po obsahovej stránke nezmenený, no rozviazaný. Konceptne preto *d.i.s.*

⁹ „[...]so sollte man die gesetzliche Regelung besser ganz preisgeben und die *d.i.s.* nur noch privatautonom regeln.“ In WIMMER, M. 2012. s. 390. Kritika aj v HARDER, M. 1976. s. 173an.

¹⁰ Pozri pozn. č. 6. intenzívna diskusia prebieha aj v zahraničí. O novácii hovorí: RUDOLF, C. 2019. § 1414. In FENYVES, A. et al. (Hrsgb.) *ABGB §§ 1411 bis 1430*. 3. Aufl. Wien : Verlag Österreich, 2019. ISBN 978-3-7046-7824-9, s. 31; naopak rozlišuje: SACCOCCIO, 2008. s. 59 – 60 a 67; staršie pre BGB: HARDER, M. 1976. s. 113an.

¹¹ SEDLAČKO, F. 2019. § 559. In ŠTEVČEK, M. a kol. 2019, s. 2098.

¹² HANDLAR, J. 2009. s. 1034 – 1035.

¹³ 5 Cdo 1/1997 z 27. 03. 1997.

¹⁴ FEKETE, I. 2015a. s. 687 – 689.

vznikla nie ako obligačná (zaväzujúca), ale ako od zodpovednosti oslobodzujúca (liberačná)¹⁵ dohoda, a práve preto býva úzko spájaná so splnením. Zaväzujúcim zmluvám, akými sú kúpna zmluva či novácia, býva právom iba pripodobňovaná. Nezanedbateľným následkom je tiež skutočnosť, že *d.i.s.* môže s veriteľom uzatvoriť aj tretia osoba. Kým *d.i.s.* je teda založená na materiálnom uspokojení veriteľa a oslobodení dlžníka, novácia na identite medzi novým a starým záväzkom.¹⁶ Účelom novácie ako úkonu sčasti zbavujúceho zodpovednosti, no najmä úkonu znovu zaväzujúceho na iné plnenie, je naopak zachovanie záväzkového vzťahu v pozmenenej podobe, teda jeho existenčné utvrdenie. Strany pri nej majú vôľu pridať niečo nové a nie vôľu zbaviť dlžníka povinnosti. Pre dosiahnutie výsledku podobného *d.i.s.* musia strany prinajmenšom na okamih tzv. logickej sekundy zmeniť pôvodný dlh na aliud, aby následne tento nový dlh (a eventuálne aj celý záväzkovoprávny vzťah) zanikol.

Zdá sa, že podobne nebolo vo vyššie spomínanom prípade prinajmenšom vôľou družstva záväzok utvrdiť a zmeniť, teda stať sa dlžníkom traktora, ale záväzok odovzdaním nedlhovaného predmetu odstrániť. Aj pri výklade vôle veriteľa je otázne, prečo by mal záujem zmeniť obsah jednostranného záväzku a až následne prijať traktor ako riadne plnenie. Ak predmet prijal za tým účelom, aby mu zostal natrvalo a s tým úmyslom, že pôvodný dlh nebude vymáhať, predstavovala dohoda skôr *d.i.s.* a bola až dodatočne, v rámci procesnej stratégie, posúdená ako novácia.

Jednou z vhodných oblastí uplatnenia *d.i.s.* je zrejme oblasť náhrady škody, ktorá má byť podľa § 442 ods. 2 OZ realizovaná primárne v peniazoch. V praxi však môžu bežne nastať prípady, keď škodca nemá finančné prostriedky, no naopak má predmet, ktorý by bol veriteľ ochotný prijať, napríklad vec podobnú poškodenej veci. Vtedy škodca zrejme neuvažuje tak, že predmet odovzdáva, aby zmenil alebo potvrdil svoj záväzok, ale jeho vôľou (§ 35 ods. 2 OZ) je sa skôr od zodpovednosti neformálne oslobodiť. Ešte zreteľnejšie daný rozpor vidno pri poškodení veci zodpovedajúcim maloletým (§ 422 OZ). Pravdepodobnejšie z hľadiska výkladu jeho vôle sa zdá byť, že by predmet odovzdal, aby sa zbavil (akýchkoľvek) negatívnych následkov svojho konania, než aby sa ďalej zaväzoval na nové plnenie. Novácia by v týchto prípadoch predstavovala rozumovo i vôľovo omnoho zložitejší konštrukt, navyše s následkami, ktoré by si nielen maloletý odovzdávajúci často ani neuvedomoval. V konečnom dôsledku by preto takýto úkon mohol byť neplatný pre obmedzenú spôsobilosť maloletých osôb (§ 9 OZ).¹⁷

Handlar prichádza k záveru, že vymáhanie predmetu *d.i.s.* neprichádza do úvahy¹⁸ a keďže *d.i.s.* je vo svojej podstate skôr reálnou než konsenzuálnou zmluvou, tento názor sa zdá byť správny. O vzniku záväzku odovzdávajúcej osoby nemá pri *d.i.s.* zmysel uvažovať podobne, ako pri pôžičke, kde záväzok vzniká iba pre vznikajúcu povinnosť dlžníka. Pri *d.i.s.* je jedinou „nepravou povinnosťou“ nepožadovanie pôvodného dlhu – ktorý zaniká alebo sa prinajmenšom stáva nevymáhateľným.¹⁹ Novácia ako konsenzuálna zmluva naopak mení obsah

---

¹⁵ Tak už RÖMER, R. 1866. p. 54an, ktorý však v rámci *d.i.s.* rozpoznáva aj vznik ďalšieho záväzku, čo oprávnené najnovšie kritizuje SACCOCCIO, A. 2008. s. 63an. Dnes takto: LEDESMA URIBE, J. de J. – SAINZ y GÓMEZ SALCEDO, J. M. 2021. La dación en pago (in solutum datio) del derecho romano al derecho actual. In GEGENEFFE, M. F. (ed.) *Fundamentos romanísticos del derecho contemporáneo*. Tom VI. *Teoría general de las obligaciones*. Madrid : Asociación Iberoamericana de Derecho Romano, 2021. ISBN 978-84-340-2722-0, p. 331. Podobne o *Haftungslösung* hovorí: WUBBE, F. 2002. A Propos de Pomp. D. 12,6,19,3: Paiement de L'Indu Ou Dation en Paiement? In DE LIGT, L. (Ed.) *Viva Vox Iuris Romani*. Leiden : Brill, 2002. ISBN 978-90-04-50229-1, p. 161.

¹⁶ Podobne HARDER, M. 1976. s. 27.

¹⁷ Oslobodenie od záväzku je pre osoby s obmedzenou právnou spôsobilosťou prospešné i preto, že predchádza následkom omeškania dlžníka či vymáhania dlhu súdnou cestou. Preto splnenie dlhu takýmito osobami výslovne pripúšťa napr. § 1421 ABGB.

¹⁸ HANDLAR, J. 2009. s. 1034 – 1035, HANDLAR, J. 2010. s. 51 – 52.

¹⁹ V rímskom práve *d.i.s.* alebo jej neformálny prísľub podľa prevládajúcej mienky nezakladali povinnosť plniť a prijať aliud a pre takýto účinok bol potrebný osobitný právny úkon (stipulácia). Napr. SACCOCCIO, A. 2008.

existujúceho záväzku, teda umožňuje vymáhanie nového dlhu. Ak by sa chcel škodca zbaviť svojej zodpovednosti odovzdaním iného predmetu a tento by pred uskutočnením scudzovacieho úkonu zanikol, v prípade novácie by pôvodný záväzok opätovne nevznikol, a poškodený by buď stratil nárok na akúkoľvek náhradu škody (dodatčná nemožnosť plnenia, § 575 OZ), alebo by škodca musel plniť predmet, ktorý nemá k dispozícii (generické plnenie). Stav by preto nemusel vyhovovať vôli žiadnej zo strán, keďže na danom riešení mohli mať záujem práve pre bezprostrednosť náhrady predmetu za predmet. Teóriu o reálnom charaktere *d.i.s.* uplatnil aj NS ČR v rozhodnutí 33 Cdo 2340/2010, keď judikoval, že k uzavretiu dohody dôjde v *okamihu*, keď veriteľ prijme iné plnenie ako splnenie dlhu.

Časť civilistiky rozpoznáva prísľub budúcej *d.i.s.* (tzv. *pactum de in solutum dando*) a hovorí o konsenzuálnom charaktere *d.i.s.*²⁰ Takúto dohodu určite možno podľa slovenského práva uzavrieť (napríklad ako nováciu alebo ako nepomenovanú zmluvu v prospech tretej osoby), avšak jej charakter je od *d.i.s.* odlišný. Odovzdávajúcemu v týchto prípadoch vzniká právo plniť aliud a veriteľovi naopak povinnosť aliud v budúcnosti prijať – vzniká *alternativa facultas*. Pohľadávka teda nezaniká a môže dokonca nastať omeškanie veriteľa, v prípade ak by alternatívne plnenie odmietal prijať. Dohoda o zániku zodpovednosti a trvalé odovzдание predmetu za účelom dosiahnutia tohto účinku, sa tak zdajú byť dvomi charakteristickými protíahlými tvármi *d.i.s.*

Rozdielom medzi *d.i.s.* a nováciou je tiež vymáhateľnosť plnenia nedlhu. V prípade novácie plní dlžník nový dlh. V dôsledku toho v zásade neprichádza do úvahy nárok (kondikcia) z bezdôvodného obohatenia v prípade, ak sa dlžník mylne domnieval, že bol dlžný viac a v dôsledku tohto omylu odovzdal väčšie množstvo alebo akosť. Do úvahy by prichádzala len kondikcia z dôvodu neplatného právneho úkonu (§ 451 ods. 2 OZ). Jej uplatnenie by však bolo obmedzené dôvodmi neplatnosti právneho úkonu (cf. § 39, 39a a 49a OZ). Toto sa zdá neplatí pri *d.i.s.*, čo v rímskom práve prezentuje Ulp. D. 12,6,26,5²¹.

Dlžník v omyle, že bol dlžný viac, odovzdal v rámci *d.i.s.* olej vyššej hodnoty alebo vyššej miery, než koľko dlhoval. Prevod vlastníckeho práva bol úspešný (platná a účinná *traditio ex causa solvendi*). Podľa Marcella citovaného Ulpianom záväzok zanikol, no zároveň sa mala priznať kondikcia (zrejme *condictio ob rem*). Prijímateľ mal totiž právny dôvod iba na ponechanie si aliudu do hodnoty pôvodnej pohľadávky a nemal právny dôvod na ponechanie si prebytku (*superfluum*). Na splnenie účelu odovzdania (oslobodenia) totiž stačila iba časť odovzdaného predmetu.²²

Podobný dôvod na kondikovanie by mal byť podľa § 451 ods. 1 OZ uplatniteľný aj v slovenskom práve. Ak by dlžník v domnienke, že dlhuje viac, odovzdal v rámci *d.i.s.* cennejší predmet alebo množstvo, mala by mu byť poskytnutá kondikcia z iného dôvodu než z dôvodu

---

s. 40an. Zároveň bolo medzi prokuliánmi a sabiniánmi sporné, či záväzok zaniká zo zákona alebo proti námietke (G. 3,168).

²⁰ Cf. FRANCESCHETTI, P. – MARASCA, M. 2008. *Le obbligazioni*. Maggioli: Santarcangelo di Romagna, 2008. ISBN 88-387-4587-0, s. 168; SKOREK, B. 2020. Figura prawna datio in solutum jako sposób wygaszenia zobowiązania (umowy) o roboty budowlane jedynie w oznaczonej części. In *Palestra: Pismo adwokatury Polskiej*. ISSN 0031-0344, 2020, Roč. LXV, No. 10, s. 55. Odlišným je prípad, ak translačný účinok (a *d.i.s.*) nastane ihneď, no odovzdanie neskôr (držobná dohoda).

²¹ Marcellus taktiež hovorí: ak by [niekto] dlhujúci peniaze odovzdal olej vyššej ceny, než je dlžný, alebo keď by dlhoval olej a odovzdal by olej akoby dlhoval väčšiu mieru, prebytok oleja sa [mu] má vrátiť, [teda] nie všetko, a z tohto dôvodu záväzok zaniká. (*Idem Marcellus ait, si pecuniam debens oleum dederit pluris pretii quasi plus debens, vel cum oleum deberet, oleum dederit quasi maiorem modum debens, superfluum olei esse repetendum, non totum et ob hoc peremptam esse obligationem.*) Že ide o *d.i.s.* je všeobecne akceptované. Problematické sú prípady, ak časť predmetu nie je jednoducho vymáhateľná z dôvodu nedeliteľnosti. Podľa Ulp. D. 12,6,26,4 je vtedy vymáhateľný celý predmet (v danom prípade pozemok) a zodpovednosť nezaniká.

²² Ak by vlastnícke právo neprešlo, bolo by, na rozdiel od Paul. D 41,4,2 (pozri nižšie), možné vec podľa Herm. D. 41,3,46 vydržať: „*pro soluto usucapit, qui rem debiti causa recipit[...]*“.

plnenia.²³ *D.i.s.* by bola v tomto prípade platná. Vôľou odovzdávajúcej strany je totiž vôľa oslobodiť sa predmetom „až do výšky“ domnelého dlhu a vôľou akceptanta je prijať porovnateľnú hodnotu za účelom zániku zodpovednosti za splnenie pohľadávky, teda nebyť poškodený jej nesplnením.

Výraznejšie odchýlky hodnoty pohľadávky a odovzdávaného predmetu by si vyžadovali osobitné dojednanie. Strany napríklad môžu oceniť vec objektívne väčšej alebo menšej hodnoty na hodnotu pôvodnej obligácie (*aestimatum*) a rovnako sa môžu dohodnúť, že časť odovzdávanej hodnoty slúži ako darovanie. Aspoň neformálne ocenenie veci tak pri *d.i.s.* zohráva kľúčovú úlohu. V prípade, ak spomínané dojednania chýbajú, keďže časť dlhu neexistuje, dlžník sa oslobodí len do výšky skutočného dlhu a v dispozícii pôvodného veriteľa sa prejaví neoprávnený majetkový prospech – neoslobodzujúci prebytok, na ktorého ponechanie chýba veriteľovi právny nárok (*causa retinendi*). Keby odovzdávajúci dlžník vedel, že je dlžný menej, tak by predmet odovzdanej akosti alebo množstva neposkytol. Keďže vo vymedzenom rozsahu konal v omyle²⁴, nemožno bez ďalšieho dospieť k vylúčeniu nároku na vydanie obohatenia.

2. ZMLUVNÝ CHARAKTER *DATIONIS IN SOLUTUM*

Časť názorového spektra vníma *d.i.s.* ako modifikáciu spôsobu splnenia²⁵. Dlh má byť podľa § 559 ods. 2 OZ splnený riadne a včas, pričom v prípade *d.i.s.* prichádza do úvahy modifikácia „riadnosti“ splnenia. Plnenie, ktoré nie je riadne, je plnením vadným. Pri samotnej *d.i.s.* ale následky zodpovednosti za vady pôvodného plnenia nenastávajú. Závazok zaniká a naopak samotný predmet odovzdaný v rámci *d.i.s.* môže mať vady. Nezdá sa preto, že by *d.i.s.* bola akýmsi špecifickým prípadom „neriadneho splnenia“, v dôsledku ktorého by nevznikala zodpovednosť za vady a ani právna veda k takémuto záveru nedochádza. Naopak, ak doktrína hovorí o modifikácii splnenia, vychádza z toho, že záväzok sa splní riadne, akoby sa plnilo spôsobom zodpovedajúcim záväzku. Takýto záver však nabáda skôr k uplatneniu novácie a v prípade odmietnutia podradenia *d.i.s.* pod ustanovenia o novácii, sa zdá byť neuspokojivý. Pracuje totiž s fikciou zmeny záväzku bez existencie dohody o tejto zmene.

Vysvetlenie tejto modifikácie by čiastočne ponúkala náuka o solučnej zmluve, ktorej existenciu však súčasná judikatúra a spravidla aj doktrína odmietajú.²⁶ Hoci termín solúcia dnes evokuje „splnenie“, v pôvodnom význame *solutio* znamenala skôr „rozviazanie“ či „uvoľnenie“.²⁷ A práve tento terminologický odtieň sa zdá byť pri definovaní *d.i.s.* prínosný. Nejde o splnenie zodpovednostného nároku, ale o zbavenie sa zodpovednosti.

²³ K dôvodom, prečo *d.i.s.* zrejme nepredstavuje plnenie nižšie.

²⁴ Od tohto prípadu je potrebné odlišiť omyl v hodnote veci, teda prípady ak je odovzdaná vec, ktorá je objektívne drahšia, než sa odovzdávajúci domnieval. Keďže slovenské právo nepozná tzv. *laesionem enormis*, spätné vymoženie veci je v zásade s výnimkou rozporu s dobrými mravmi nemožné.

²⁵ FEKETE, I. 2015a. 687 – 689. Podobne aj HANDLAR, J. 2009. s. 1034 – 1035, k tomuto názoru v staršej literatúre: PÓLAY, E. 1938. s. 24an.

²⁶ FEKETE, I. 2015a. s. 669. Tak už KNAPP, V. 1955 s. 36. Podobne aj: SEDLAČKO, F. § 559. In ŠTEVČEK, M. a kol. 2019, s. 2094, VOZÁR, J. § 324. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-8232-018-6, s. 1287.

²⁷ Z lat. *solvere*. K tomu: STEINER, H. 1914. s. 28. V rímskom práve vychádzajúcom z princípu kauzálnej tradície bola *d.i.s.* realizovaná prostredníctvom účelového odovzdania predmetu (cf. napr. Iul. D. 12,1,19,1; Gai. D. 16,1,5). Tradícia ako scudzovací úkon obsahovala dohodu o tom, za akým účelom je vec odovzdávaná. K tejto kauze tradície najnovšie: KLEŇOVÁ, V. 2021. *Iusta causa traditionis: Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania?* In *Časopis pro právní vědu a praxi*. ISSN 1805-2789, 2021, roč. 29, č. 4, s. 725 – 739. Klasické „*in solutum dare*“ preto možno zrejme vnímať ako „*danie za účelom zániku zodpovednosti*“. Podobne azda o zbavení sa zodpovednosti a hrozby osobného bankrotu uvažovali aj Rimania, keďže v najstaršom období bola zodpovednosť neobmedzená. Cf. KASER, M. 1955. *Das römische Privatrecht*.

D.i.s teda predstavuje skôr nepomenovanú zmluvu (§ 51 OZ)²⁸. Možno ju konštruovať ako dohodu o zániku zodpovednosti za splnenie záväzku podmienenú odovzdaním iného než dlhovaného predmetu plnenia. Ak záväzok tvorí iba povinnosť dlžníka, môže mať za následok aj faktický zánik celého záväzkovoprávneho vzťahu. Spomínané účinky pritom nastávajú od okamihu jej uzatvorenia (*ex nunc*). Ak nebude natrvalo odovzdaný dohodnutý predmet – napríklad ak je bez osobitnej dohody plnené v menšej hodnote než je pôvodný dlh alebo ak má odovzdávaný predmet právnu vadu – podmienka sa nesplní a zánik zodpovednosti nenastane. Nedostatok možno odstrániť pokiaľ trvá vôľa strán uzavrieť *d.i.s*. Veriteľ pritom nemôže žalovať na doplnenie aliudu alebo uplatniť nároky z právnych väd, nakoľko na rozdiel od novácie, pri *d.i.s* nevzniká nový vymáhateľný záväzok. Tento problém preto zahraničné predpisy upravujú modelom pripodobnenia *d.i.s* kúpe (BGB) alebo odplatnému právnomu úkonu (ABGB), čo však vytvára problémy v prípade, ak bol právny úkon bezodplatný. Na Slovensku by mal veriteľ v duchu načrtnutého konceptu mať zachované nároky z pôvodného záväzku, keďže podmienka nebola splnená. Odovzdávajúci má naopak nárok (*condictio ob rem*) na vydanie bezdôvodného obohatenia – teda na vydanie neoslobodzujúceho aliudu (cf. § 457 OZ). V prípade, ak by však vrátenie aliudu možné nebolo, mal by obohatený vydať objektívne obohatenie, nakoľko ide o kondikciu z iného dôvodu než je plnenie, pri ktorej sa skúma rozmnoženie majetku obohateného.

Od odpustenia dlhu (§ 574 OZ) a disolúcie (dohoda o zrušení záväzku podľa § 572 ods. 2 OZ) sa *d.i.s* vo viacerých ohľadoch líši. Má najmä účinok voči všetkým solidárnym dlžníkom, pretože zodpovednosť zaniká ako celok.²⁹ Tento tzv. objektívny účinok však naopak nemôže automaticky platiť v prípade solidarity veriteľov, pretože bez dohody s konkrétnym veriteľom nemožno jeho pozíciu zhoršiť. Odpustenie dlhu a *d.i.s* môžu zároveň existovať vedľa seba. Aliud nemusí mať vo vzťahu k pôvodnému dlhu pre strany porovnateľnú hodnotu. Časť dlhovanej hodnoty môže byť dlžníkovi odpustená bezpodmienečne, avšak s náležitosťami, aké odpustenie dlhu vyžaduje. Možno tiež poskytnúť vec, ktorá má objektívne nižšiu hodnotu, ak ju strany subjektívne ocenia na hodnotu pôvodného dlhu – napríklad ak dlžník odovzdá vec, ktorej by sa inak nevzdal. Takáto osobitná obľuba by však skôr v zásade nebola vymáhateľná kondikciou.

Nakoľko v prípade *d.i.s* nejde o pravú solučnú zmluvu, má skôr než o modifikáciu spôsobu splnenia zmysel hovoriť o abstraktnejšej *modifikácii uspokojenia záujmu veriteľa*. Pri *d.i.s* totiž záväzok zaniká „s uspokojením veriteľa“ (*cum satisfactione creditoris*), avšak nie preto, že by došlo k jeho uspokojeniu splnením pôvodného záväzku, ale skôr pre spravodlivé uspokojenie veriteľovho ekonomického záujmu nebyť v dôsledku nesplnenia záväzku ochudobneným a jeho právneho záujmu nebyť poškodeným. Keďže k tomuto uspokojeniu dochádza „zameneným predmetom“, hovorí ÚS SR v rozhodnutí II. ÚS 378/2011 zo 7. 9. 2011 a časť domácej doktríny³⁰ o tzv. zámene. Určite však *d.i.s* nedefinujú ako zámennú zmluvu podľa § 611 OZ, ale iba voľne opisujú jej vyššie načrtnutú javovú stránku.³¹

Bd. 1. München : Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1955. s. 403. K vzťahu tzv. *nexi liberatio, solutio a d.i.s*. STEINER, H. 1914. s. 19an; BULÍN, H. 1930. s. 3an.

²⁸ Takto II. ÚS 378/2011 z 7. 9. 2011.

²⁹ Inak pri disolúcii: LAVICKÝ, P. 2009a. § 511. In FIALA, J. a kol. cit. v pozn. č. 6, s. 900, K disolúcii aj: SEDLAČKO, F. 2019. § 572. In ŠTEVČEK, M. a kol. 2019, s. 2165. Pri *d.i.s* tiež neprichádza do úvahy nárok na vrátenie bezdôvodného obohatenia v prípade, ak už bolo niečo plnené (cf. § 573 OZ), pretože nejde o plnenie bez právneho titulu na ponechanie.

³⁰ KIRSTOVÁ, K. 2018. s. 130; HURDÍK, J. 2002. s. 242; HANDLAR, J. 2009. s. 1034 – 1035, HANDLAR, J. 2010. s. 50. Najskôr možno KNAPP, V. 1955. s. 66an. Rovnako NS ČR 33 Cdo 2340/2010.

³¹ Subsumpciu odmieta aj FEKETE, I. 2015b. *Občiansky zákonník*. 4. zv. 2. akt. a rozš. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015. ISBN 978-80-8155-042-3, s. 117. Právna romanistika porovnáva *d.i.s* so zámennou zmluvou v súvislosti s niektorými prameňmi, napr. Ulp. D. 44,4,4,31; Ulp. D. 42,4,15.

Spomínaný prvok pripodobňujúci *d.i.s.* splneniu by sa mal prejavovať v požiadavkách *d.i.s.* Odpustenie dlhu či disolúcia síce podľa viacerých ustanovení (§ 40 ods. 2 OZ, § 572 ods. 3 OZ, § 574 ods. 1 OZ) vyžadujú písomnú formu, no účelom týchto noriem je ochrana veriteľov, ktorí sa „ochudobňujú“ o dlh. Keďže pri *d.i.s.* veriteľ získava namiesto splnenia určité materiálne uspokojenie, tieto požiadavky nie sú potrebné. Veľmi prirodzene sa nakoniec písomná forma nevyžaduje ani pri splnení záväzku, ktorý vznikol z písomného právneho úkonu.

3. VECNOPRÁVNÝ CHARAKTER *DATIONIS IN SOLUTUM*

Charakteristickým znakom *d.i.s.* je trvalé prenechanie určitého majetku veriteľovi. K tomu dochádza spravidla prevodom vecného (vlastníckeho) práva na osobu veriteľa. Rozsah článku neumožňuje dôkladný rozbor náuky o titule a mode v podobe, v akej sa uplatňuje v česko-slovenskom prostredí³². Pre konzistentnosť však považujeme za potrebné objasniť charakter „titulu“, za ktorý býva niekedy označovaná zaväzovacia zmluva predchádzajúca odovzdaniu (modu). Keď § 132 ods. 1 OZ hovorí, že sa vlastnícke právo „nadobúda“ kúpou, darovacou alebo inou zmluvou, nemyslia sa tým zmluvy ako zaväzovacie právne úkony, ale skôr dohody (konsenzy) oprávňujúce previesť vlastnícke právo k veci, ktoré sú v zmluvách spravidla mlčky obsiahnuté.

Obligacnou (zaväzovacou) dohodou sa strany v rámci zmluvy zaväzujú k zodpovednosti za vykonanie dohadovaného plnenia (§ 488 a 494 OZ), vzniká napríklad povinnosť odovzdať kupujúcemu predmet kúpy (§ 558 OZ). Prevažne konkludentnou dohodou oprávňujúcou k scudzeniu sa strany v zmluve dohadujú na tom, že vecné právo k dohodnutému predmetu môže byť prevedené. Vyjadrujú vôľu, že sú ochotní vlastnícke právo k určitej veci stratiť, respektíve že sa chcú stať vlastníkmi určitej veci. Jej prostredníctvom vzniká oprávnenie, no nie povinnosť k prevodu. Ak sa konsenzus vytvára v rámci zmluvy a nedochádza k prevodu už v danom okamihu, musí pre vyvolanie účinkov pretrvať do úkonu, ktorým sa vecné právo prevádza (§ 133 ods. 1 OZ). Spomínané zaväzujúce a vecnoprávne oprávňujúce dohody pritom nie sú nevyhnutne prepojené. Zaväzujúca časť nemusí byť platná alebo existovať, čo § 132 OZ vyjadruje tým, že vlastníctvo možno nadobudnúť aj „inou zmluvou“, teda aj zmluvou, ktorá nezakladá povinnosť. Pre vznik vecnoprávneho oprávnenia je podstatné, aby bol platný vyjadrený konsenzus, že právo môže byť prevedené (platná dohoda o scudzení) a aby bola platná zmluva ako celok.

Konsenzus o prevode práva môže byť stranami „zosilnený“ na takú úroveň, že k prevodu práva dochádza ihneď uzavretím zmluvy. Podobne sa v rámci *d.i.s.* strany dohodnú, že povinnosť plniť z pôvodného záväzku zaniká (liberačná dohoda)³³ a že vecné právo prechádza. Keďže odovzdávajúcemu (typicky dlžníkovi) nevzniká povinnosť odovzdať iný predmet plnenia, môže k samotnej *d.i.s.* dôjsť len v okamihu jej dojednaní, respektíve neskôr, za predpokladu, že ponuka *d.i.s.* trvá – už spomínaný reálny charakter *d.i.s.*

Z vyššie spomínaných dôvodov nemôže byť poskytnutie iného predmetu plnenia riadnym splnením. Starý záväzkovoprávny vzťah nepredpokladal scudzenie iného predmetu plnenia: absentovala by obligácia i dohoda o možnom scudzení vzhľadom k aliudu. Ak by chcel dlžník poskytnúť iné plnenie než dlhované, musel by sa s veriteľom znova dohodnúť, pričom oprávnenie scudziť by bolo naviazané buď na zaväzujúcu zmluvu (novácia) alebo na „inú

³² K diskusii napríklad: ELIÁŠ, K. 2008. § 133. In ELIÁŠ, K. et al. *Občanský zákoník: veľký akademický komentár*. sv. 1. § 1 – 487. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 581. S titulom a modom je úzko spojená problematika tzv. náuky o kauze (tzv. *Causa-Lehre*), ktorá patrí k najväčším dogmatickým sporom kontinentálnej civilistiky. Zložitá a často aj pomerne nepraktická diskusia dodnes nedosiahla konsenzus.

³³ Takto už RÖMER, R. 1866; BULÍN, H. 1930. s. 11.

zmluvu“ – v tomto prípade liberačnú *d.i.s.* Inak by sa dlžník odovzdaním aliudu mohol dostať do omeškania (§ 517 OZ)³⁴. Uvedené možno demonštrovať na rozhodnutí ÚS ČR.

II. ÚS [ČR] 3646/13 z dňa 3. 1. 2017

„[NS ČR] dospěl k závěru, že účastníci smlouvy obcházeli zákaz tzv. propadné zástavy, a to aniž by se byl jen pokusil zohlednit zásadu *pacta sunt servanda*, plynoucí z ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy, nebo aniž by si položil otázku, zda předmětná smluvní ujednání nelze kvalifikovat jako *datio in solutum*[...], čímž by šetřil podstatu ústavněprávního principu autonomie vůle, podle kterého musí indikace neplatnosti právního jednání představovat poslední, nikoliv (zjevně) první možnost výkladu.“

V prípade získali manželía (podnikatelia) od banky úver zabezpečený záložným právom k dvom nehnuteľnostiam, pričom po splatnosti pohľadávky vzniklo banke právo realizovať záložné právo. Takto zabezpečenú pohľadávku získala od banky obchodná spoločnosť, ktorá zároveň s manželmi na ich návrh uzavrela „kúpnu zmluvu“. Na základe zmluvy manželía na spoločnosť previedli vlastnícke právo, pričom „kúpna cena“ sa započítala na pohľadávku z úveru. Spoločnosť, ktorá bola oprávnená výkonom záložného práva tak získala vlastnícke právo k zálohu. Keďže manželía chceli neskôr nehnuteľnosť získať späť, žalovali na súde o určenie, že im nehnuteľnosť patrí. Tvrdili pritom, že právny úkon predstavoval prepadnú klauzulu (*pactum commissorium*), ktorú starý český občiansky zákonník (§ 169 písm. e) aj v prípade splatných pohľadávok zakazoval. Všeobecné súdy pod vplyvom NS ČR rozhodli spor tak, že išlo o simulovaný právny úkon, ktorým bola zakrytá prepadná klauzula. Ústavný súd ČR rozhodnutia zrušil, pričom poukazyval na skutočnosť, že bol porušený ústavný princíp *pacta sunt servanda*. Súdy totiž skutkový stav nepreskúmali dostatočne a ÚS ČR výslovne uviedol, že nezvážili ani *d.i.s.*

Hoci ÚS ČR právny názor k súkromnoprávnemu sporu nevyjadril priamo, zdá sa, že o právnom úkone neuvažoval ako o zmluve zakladajúcej záväzok – teda o kúpe alebo novácii zakladajúcej prepadnú klauzulu. Naopak naznačil, že právny úkon bol platný a že skôr znamenal dodatočne dohodnutý spôsob zániku zabezpečeného záväzku a záložného práva (akcesorita záložného práva). Dlžník zostal aj napriek zriadenému záložnému právu vlastníkom zálohu, takže mu zostalo zachované aj jeho dispozičné právo. Mohol preto uzavrieť dohodu o jeho scudzení.³⁵

4. UPLATNENIE *DATIONIS IN SOLUTUM* A NOVÁCIE V PRAXI

Už Steiner obhajoval teóriu, že *d.i.s.* sa v rímskom práve uplatňovala v obmedzenejšej miere, než sa tradične predpokladalo a než sa aj dnes realizuje v niektorých právnych poriadkoch.³⁶ V rovine prevodu vlastníckeho práva rímske právo poznalo obmedzený počet

³⁴ Rovnako v ČR, cf. BĀNYAIOVÁ, A. 2014. § 1910. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník. Komentář*. Sv. V. § 1721 až 2520. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9, s. 377. Podobne § 235. In ČEŠKA, Z. et al. 1987. *Občanský zákoník. Komentář*. Díl 2. § 222 až 510. Praha : Panorama, 1987. s. 41, ktorý *d.i.s.* označuje ako spôsob riadneho splnenia záväzku.

³⁵ V tomto zmysle na Slovensku §151j ods. 3 OZ umožňuje uzavrieť dohodu o uspokojení veriteľa tým, že nadobudne vlastnícke právo k založenej veci, ak existuje splatná pohľadávka – teda umožňuje *d.i.s.* odovzdaním zálohu. K podobným prípadom v Ríme: PETERS, F. 1973. *Der Erwerb des Pfandes durch den Pfandgläubiger im klassischen und im nachklassischen Recht* In MEDICUS, D., SEILER, H. H. (Hrsg.) *Studien im römischen Recht: Max Kaser zum 65. Geburtstag gewidmet von seinen Hamburger Schülern*. Berlin : Duncker & Humblot, 1973. ISBN 3-428-02915-1, s. 137 – 168.

³⁶ Ako nováciu vnímala rímska právna veda podľa časti moderných autorov aj dohodu, keď pôvodné a poskytnuté plnenie znelo na *facere*. Nasvedčuje tomu Paul. D. 46,3,98,6: *Nikto totiž nepovedal, že pri plnení [záväzku] po vykonaní jednej činnosti namiesto druhej, dochádza k oslobodeniu. (Nemo enim dixit facto pro facto soluto liberationem contingere.)* Paulus nakoniec síce v danom prípade dospel k odpovedi, že k oslobodeniu dochádza,

káuz (účelov) tradície, ktorých následkom bol prevod vlastníckeho práva. Veľkú množinu plnení zastrešovala tzv. *causa solvendi* (v tradičnom ponímaní účel splnenia dlhu, pôvodne azda širšie ako účel zániku zodpovednosti)³⁷, s ktorou zachované pramene spájajú *d.i.s.* O tomto účele odovzdania veci však pramene (až na málo početné a zrejme interpolované výnimky) nehovoria pri kúpnej zmluve, kde bola povinnosť predávajúceho plnená z dôvodu kúpy (*ex causa venditionis*). Splnenie povinnosti predávajúceho pramene rovnako v zásade neoznačovali ako *solutio*. Plnenie iného než dohodnutého predmetu kúpy so súhlasom kupujúceho bolo preto podľa Steinera i Bulína vnímané ako dohoda o tom, že staršie dojednanie neplatí (*contrarius consensus*), a teda ako novácia a nie ako *d.i.s.*³⁸ Má takýto výklad opodstatnenie v platnom slovenskom práve alebo ide v týchto prípadoch o *d.i.s.*, ako tvrdia napríklad Dvořák a Elischer?³⁹

Domnievame sa, že načrtnutý myšlienkový postup je uplatniteľný aj v platnom slovenskom práve. Ak totiž kupujúci schváli dodané aliud, nerobí tak v zásade preto, aby predávajúceho zbavil zodpovednosti, ale preto, že buď aliud prijíma ako:

- a) prijateľné plnenie z pôvodnej zmluvy – teda ho považuje za obsiahnuteľné v predošlej obligačnej dohode i dohode oprávňujúcej scudziť – alebo
- b) ponuku na nováciu kúpnej zmluvy zo strany predávajúceho – teda zakladá predajcovi novú povinnosť a vzniká nové oprávnenie na scudzenie – alebo
- c) nový návrh na uzavretie zmluvy v prípade, ak ešte nebol ukončený kontraktačný proces.

Posúdenie právneho úkonu ako novácie má zároveň dosah na zmluvnú zodpovednosť za vady, ktorá pri *d.i.s.* na Slovensku absentuje, avšak v prípade novácie môže v závislosti od odplatnosti menenej zmluvy vzniknúť vzhľadom k novému predmetu plnenia. Uvedený výklad vôle je pritom relevantný aj pre spotrebiteľskú kúpnu zmluvu. Bolo by neudržateľným záverom obchádzajúcim princípy spotrebiteľského práva uvažovať o *d.i.s.* v prípadoch, ak by bola spotrebiteľovi (aj s jeho súhlasom) dodaná iná než dlhovaná vec. Tento dôvod zrejme prispieva k tomu, že nesprávne pochopená *d.i.s.* býva zjednodušujúco stotožňovaná s nováciou, ktorá sa v týchto oblastiach právnej praxe uplatní omnoho častejšie.

Hoci zmluvným stranám nič nebráni v rámci zmluvnej slobody odovzdať predmet za účelom zániku zodpovednosti z akéhokoľvek záväzku, napríklad aj záväzku predávajúceho z kúpnej zmluvy, pre absenciu právnej úpravy, ktorá by zaviedla priamu zodpovednosť za vady aliudu, sa toto riešenie zdá byť menej vyhovujúce vôli zmluvných strán. Možno preto usúdiť, že *d.i.s.* je v slovenskom práve inštitútom vhodným skôr na oslobodenie dlžníka od zodpovednosti za plnenie znejúce na danie (*dare*), a to typicky keď takáto povinnosť vyplýva z jednostranných záväzkov – pôžičky, úveru, darovania či záväzku nahradiť škodu alebo zaplatiť zmluvnú pokutu. Špecifickým prípadom *d.i.s.* je potom už spomínané odovzdanie založenej veci ako *d.i.s.* záložnému veriteľovi, ktoré *d.i.s.* pripodobňuje dohode o prepadnutí zálohu.

---

no len preto, že skutkový stav posúdil ako v samotnom zaväzovacom úkone dohodnutú alternatívnu možnosť výkonu plnenia *facere*. MELZER, F. § 726. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*. 2. sv. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1720 naopak hovorí o *d.i.s.* aj ak príkaz splní tretia osoba a je plnené aliud. Podobne niektoré platné zahraničné predpisy (Nemecko, Taliansko) poňali inštitút širšie, čo sa prejavilo v terminológii, kde termín *datio* nahradili ekvivalenty pojmu „plnenie“ (napr. „*Leistung an Erfüllungs statt*“ či „*prestazione in luogo dell'adempimento*“). Rovnako v slovenskom práve stranám nič nebráni primerane uplatniť princípy *d.i.s.* v prípadoch plnení znejúcich na *facere*, no označenie týchto prípadov ako „*datio*“ je terminologicky nepresné.

³⁷ K vývoju *solutio*: LABORENZ, M. 2014. *Solutio als causa. Die Frage des Abstraktionsprinzips im römischen Recht*. Köln : Böhlau Verlag, 2014. ISBN 978-3-412-22235-2, s. 98.

³⁸ STEINER, H. 1914. s. 32, 115 – 116. BULÍN, H. 1930. s. 14. Teória nie je prijímaná univerzálne, no je založená na nezanedbateľných argumentoch.

³⁹ DVOŘÁK, J., ELISCHER, D. 2008. § 588. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*. 2. sv. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1720.

Neformálna *d.i.s.* je v bežnom súkromnoprávnom styku rovnako prirodzená ako splnenie. Absencia právnej úpravy však na Slovensku vedie k tomu, že sa prax v ekonomicky zložitejších prípadoch uchýľuje skôr k uzatváraniu známejších a právom výslovne predpokladaných zmlúv, akými sú novácia či odpustenie dlhu. Chýba preto prax uzatvárania *d.i.s.* v písomnej forme a isto aj táto skutočnosť napomáha k tomu, že slovenské súdy prípady *d.i.s.* takmer vôbec neriešia alebo posudzujú ako iné zmluvy.

ZÁVER

Datio in solutum je v slovenskom právnom poriadku nepomenovanou zmluvou, ktorú môžu subjekty uzavrieť v prípade existencie staršieho záväzkovoprávneho vzťahu. Nie je nováciou, pretože nezakladá novú povinnosť plniť. Naopak, predstavuje od zodpovednosti oslobodzujúcu (liberačnú) zmluvu, ktorá staršiu povinnosť ruší. Nie je ani pravou modifikáciou splnenia, pretože nedochádza k splneniu pôvodnej pohľadávky, ale iba k trvalému odovzdaniu veci za účelom jej zrušenia. Veriteľ je uspokojený iba v dôsledku naplnenia jeho právneho záujmu nebyť poškodeným v dôsledku neslania pôvodného záväzku.

Hmotné uspokojenie veriteľa „zameneným“ predmetom má za následok zníženie formálnych náležitostí *d.i.s.* oproti iným zmluvám rušiacim zodpovednosť za splnenie záväzku (odpustenie dlhu, disolúcia). K zániku pôvodnej pohľadávky dochádza len v prípade splnenia podmienky, že je trvalo poskytnutý predmet, ktorý strany ocenili na hodnotu pôvodnej pohľadávky. Ak by preto bolo bez ďalšieho dojednanja (napríklad odpustenia dlhu, zvýhodňujúceho ocenenia) plnené menej, než bolo pôvodne dlhované, k zániku zodpovednosti nedochádza, no nevzniká ani nová povinnosť plniť predmet *d.i.s.* Naopak, v prípade mylného poskytnutia väčšej hodnoty nemá veriteľ právny dôvod na ponechanie si celého predmetu, ale v prípade jeho deliteľnosti, iba nárok na hodnotu, ktorá mala voči pôvodnej pohľadávke oslobodzujúce účinky.

Nie každé plnenie iného než dlhovaného plnenia so súhlasom veriteľa je *d.i.s.* Vôľou zmluvných strán bude naopak neraz novácia pôvodného záväzku, zvlášť ak medzi nimi existujú vzájomné a navzájom podmienené povinnosti (synalagmatický záväzok), a strany si budú chcieť zachovať nároky z prípadných vád. Najprirodzenejšie sa preto *d.i.s.* uplatňuje pri jednostranných záväzkoch akými sú pôžička, úver, darovanie či záväzok nahradiť škodu. Zrejme i pre absenciu právnej úpravy však v slovenskom práve *d.i.s.* zostáva uplatňovaná prevažne v rámci neformálnych súkromnoprávných vzťahov.

SUMMARY

In the Slovak legal system, *datio in solutum* is an unnamed contract that parties can conclude if an older obligation exists. *D.i.s.* is not a novation because it does not establish a new duty to perform. On the contrary, *d.i.s.* is a liberating contract which releases the debtor from responsibility to fulfill the older obligation. *D.i.s.* is not a typical modification of an obligation fulfillment because there is no fulfillment of the original obligation but only a permanent transfer of the object to terminate the obligation. The creditor is satisfied because there is no harm due to the non-fulfilment of the former obligation.

The material satisfaction of the creditor because of the aliud reduces the formal requirements of the *d.i.s.* - compared to other contracts which terminate responsibility for the fulfillment of the obligation (debt forgiveness, dissolution). The original responsibility terminates only through providing an object whose value the parties assessed as the value of the former obligation. If, without further agreement (for example, debt forgiveness, favorable valuation), the party paid less than originally owed, the obligation lasts, but the party has no new obligation from *d.i.s.* On the other hand, if, by mistake, the object provided under the *d.i.s.* is of a higher

value, the creditor cannot legally retain it. Instead, if it is divisible, the creditor only has a claim to the value that would have had a liberating effect on the original obligation.

D.i.s. is not every payment or performance by the debtor, other than owed, approved by the creditor. On the contrary, the contracting parties will often want to renew the original obligation, especially if there are mutually conditioned obligations between them (synallagmatic obligations) and if the parties would like to retain their claims in case of a defective performance. *D.i.s.*, therefore, is typical in unilateral contracts such as a loan, credit, donation, or obligation to compensate for damage. Apparently, even because of the absent legal regulation, the *d.i.s.* in Slovakia applies mainly within informal private law relationships.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Literatúra

- BALÁŽOVÁ, E. – BOSÁK, J.** (eds.) 2005. *Slovník cudzích slov (akademický)*. 2. doplnené a prepracované vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005. 1054 s. ISBN 80-10-00381-6, s.
- BÁNYAIOVÁ, A.** 2014. § 1910. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník. Komentář*. Sv. V. § 1721 až 2520. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-638-9, s. 376 – 378.
- BULÍN, H.** 1930. *Datio in solutum*. Brno : Právnická fakulta University Masarykovy s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1930. 34 s.
- ČEŠKA, Z. et al.** 1987. *Občanský zákoník. Komentář*. Díl 2. § 222 až 510. Praha : Panorama, 1987. 819 s.
- DVOŘÁK, J. – ELISCHER, D.** 2008. § 588. In ELIÁŠ, K. et al. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. sv. 2. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1716 – 1726.
- ELIÁŠ, K.** 2008. § 133. In ELIÁŠ, K. et al. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. sv. 1. § 1 – 487. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, 581 – 592.
- FEKETE, I.** 2015a. *Občiansky zákonník: Veľký komentár*, 3. zv., 2. akt. a rozš. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015. 932 s. ISBN 978-80-8155-041-6.
- FEKETE, I.** 2015b. *Občiansky zákonník: Veľký komentár*, 4. zv., 2. akt. a rozš. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015. 950 s. ISBN 978-80-8155-042-3.
- FRANCESCHETTI, P. – MARASCA, M.** 2008. *Le obbligazioni*. Maggioli: Santarcangelo di Romagna, 2008. 718 p. ISBN 88-387-4587-0.
- HANDLAR, J.** 2009. § 559. In FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník*. sv. 2. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9, s. 1030 – 1037.
- HANDLAR, J.** 2010. *Zánik závazků dohodou v občanském a obchodním právu*. Praha : C. H. Beck, 2010. 144 s. ISBN 978-80-7400-184-0.
- HARDER, M.** 1976. *Die Leistung an Erfüllungs Statt: (datio in solutum)*. Berlin : Duncker & Humblot, 1976. 200 s. ISBN 3-428-03559-3.
- HOBZEK, J.** 1931. Jest datio in solutum právním jednáním úplatným? In : *Všehrd*. 1931, roč. XII, č. 8, s. 209 – 215.
- HURDÍK, J.** 2002. Zánik závazků. In FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Třetí opr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně a Doplněk, 2002. ISBN 80-210-2793-2, 80-7239-111-9, s. 239 – 251.
- KASER, M.** 1955. *Das römische Privatrecht*. Bd. 1. München : Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1955. 651 s.
- KIRSTOVÁ, K.** 2018. Zánik závazkovoprávných vztahov In LAZAR, J. (ed.) *Občianske právo hmotné 2: záväzkové právo, právo duševného vlastníctva*. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava : Iuris libri, 2018. ISBN 978-80-89635-35-1, s. 126 – 141.
- KLEŇOVÁ, V.** 2021. Iusta causa traditionis : Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania? In *Časopis pro právní vědu a praxi*. ISSN 1805-2789, 2021, roč. 29, č. 4, s. 725 – 739.
- KNAPP, V.** 1955. *Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1955. 327 s.
- KOVAŘÍK, Z.** 2004. Placení směny a námítky s tím spojené. In: *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348, 2004, č. 5, s. 15 – 27.
- LABORENZ, M.** 2014. *Solutio als causa. Die Frage des Abstraktionsprinzips im römischen Recht*. Köln : Böhlau Verlag, 2014. 337 s. ISBN 978-3-412-22235-2.

- LAVICKÝ, P.** 2009. § 511. In FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník*. sv. 2. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9, s. 890 – 911.
- LEDESMA URIBE, J. de J. - SAINZ y GÓMEZ SALCEDO, J. M.** 2021. La dación en pago (in solutum datio) del derecho romano al derecho actual. In GEGENEFFE, M. F. (ed.) *Fundamentos romanísticos del derecho contemporáneo*. Tom VI. *Teoría general de las obligaciones*. Madrid : Asociación Iberoamericana de Derecho Romano, 2021. ISBN 978-84-340-2722-0, p. 329 – 353.
- MELZER, F.** 2008. § 570. In ELIÁŠ, K. et al. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*. sv. 2. § 488 – 880. Praha : Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1656 – 1662.
- PETERS, F.** 1973. Der Erwerb des Pfandes durch den Pfandgläubiger im klassischen und im nachklassischen Recht In MEDICUS, D., SEILER, H. H. (Hrsg.) *Studien im römischen Recht: Max Kaser zum 65. Geburtstag gewidmet von seinen Hamburger Schülern*. Berlin : Duncker & Humblot, 1973. ISBN 3-428-02915-1, s. 137 – 168.
- PÓLAY, E.** 1938. Datio in solutum. In : *Miskolci jogászélet*. 1938. XIV. évfolyam 3-4. szám, s. 14 – 41.
- RÖMER, R.** 1866. *Die Leistung an Zahlungsstatt nach dem römischen und gemeinen Recht, mit Berücksichtigung der neueren Gesetzbücher*. Tübingen : Laupp'schen Buchhandlung, 1866. 195 s.
- RUDOLF, C.** 2019. § 1414. In FENYVES, A. et al. (Hrsgb.) *ABGB §§ 1411 bis 1430*. 3. Aufl. Wien : Verlag Österreich, 2019. ISBN 978-3-7046-7824-9, s. 28 – 36.
- SACCOCCIO, A.** 2008. *Aliud pro alio consentiente creditore in solutum dare*. Milano : Giuffrè Editore, 2008. 315 p.
- SEDLÁČEK, J.** 1937. § 1414. In ROUČEK, F. - SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl šestý. §§ 1342 až 1502. Praha : V. Linhart, 1937. s. 252 – 255.
- SEDLÁČEK, J.** 1933 (reprint 2. vyd. z 2010). *Obligační právo*. díl 1. Praha : Wolters Kluwer, 2010. 323 s. ISBN 978-80-7357-519-9.
- SEDLÁČKO, F.** 2019. § 559. In ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5, s. 2093 – 2102.
- SEDLÁČKO, F.** 2019. § 572. In ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník II*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-770-5, s. 2162 – 2167.
- SKOREK, B.** 2020. Figura prawna datio in solutum jako sposób wygaszenia zobowiązania (umowy) o roboty budowlane jedynie w oznaczonej części. In : *Palestra: Pismo adwokatury Polskiej*. ISSN 0031-0344, 2020, Roč. LXV, No. 10, s. 41– 66.
- STEINER, H.** 1914. *Datio in solutum*. München : C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1914. 163 s.
- ŠILHÁN, J.** 2015. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha : C. H. Beck, 2015. 560 s. ISBN 978-80-7400-544-2.
- ŠKÁROVÁ, M.** 2006. § 559. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. jubilejní vydání. Praha : C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4, s. 988 – 993.
- TUROŠÍK, M.** 2016. § 422. In MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník: Velký komentár*. 2. zv. §261 až § 775. Bratislava : Eurokódex, 2016. ISBN 978-80-8155-067-6, s. 264 – 266.
- VOZÁR, J.** 2022. § 324. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník*. 1. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-8232-018-6, s. 1286 – 1288.
- WIMMER, M.** 2012. Das Kaufmodell bei der datio in solutum und seine Folgen im modernen Recht. In : *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. ISSN: 2304-4934, 2012, Vol. 129, No. 1, s. 364 – 391.
- WUBBE, F.** 2002. A Propos de Pomp. D. 12,6,19,3: Paiement de L'Indu Ou Dation en Paiement? In DE LIGT, L. (Ed.) *Viva Vox Iuris Romani*. Leiden : Brill, 2002. ISBN 978-90-04-50229-1, p. 159 – 170.

Právne pramene

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)

Codice civile (CC)

Digesta Iustiniani

Institutiones Gai

Kodeks cywilny (KC)

Novellae Iustiniani

paragrafové znenie vládneho návrhu novelizácie Občianskeho zákonníku z roku 2018
z. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

Súdne rozhodnutia

[NS ČR] 32 Odo 799/2003

[NS ČR] 33 Cdo 2340/2010

II. ÚS[SR] 378/2011

II. ÚS[ČR] 3646/13

Krajský súd Banská Bystrica 43CoE/112/2013

Krajský súd Prešov 5Co/164/2015

R 107/1998 [5 Cdo 1/1997 z 27. 03. 1997.]

LEX INFOVOJNA ALEBO BLOKOVANIE WEBOVÝCH STRÁNOK AKO NÁSTROJ MILITANTNEJ DEMOKRACIE

Lex Infowar or Blocking Websites as a Tool of Militant Democracy

Lubomír Višňovec

Abstrakt: V príspevku sa budeme venovať problematike blokovania webových stránok ako nástroju militantnej demokracie, v súvislosti s pandémiou koronavírusu Covid-19 a vojnou na Ukrajine. V úvodnej časti zdefinujeme pojem militantná demokracia, opíšeme jeho vznik, využitie a spôsoby, akými sa militantná demokracia prejavuje. V druhej časti zanalyzujeme samotné blokovanie webov a jeho nástrahy a právne nedostatky.

Kľúčové slová: demokracia; militantná demokracia; blokovanie webov; brániaca sa demokracia; ľudské práva; Karl Loewenstein; NBÚ.

Abstract: In this paper, we will discuss the issue of website blocking as a tool of militant democracy in the context of the Covid-19 coronavirus pandemic and the war in Ukraine. In the introductory section, we define militant democracy, and discuss its origins, uses, and manifestations. In the second part, we will analyze the actual blocking of websites and its pitfalls and legal shortcomings.

Keywords: Democracy; Militant Democracy; Web-blocking; Defending Democracy; Human Rights; Karl Loewenstein; National Security Authority.

ÚVOD

„Zástancovia demokracie sa nemôžu nechať chytiť do pasce používania prostriedkov diktatúry na obranu demokracie. Námorník musí zostať verný svojej vlajke, aj keď sa loď potápa; a v priepasti možno mať len nádej, že ideál slobody je nezničiteľný a čím hlbšie sa bude potápať, tým viac sa jedného dňa vráti k životu s väčšou zaniietenosťou.“¹

Ferdinand von Schirach vo svojej divadelnej hre *Teror* posadí diváka do súdnej siene, a postaví ho pred zaujímavý etický problém. Počas predstavenia je divák účastný inscenovaného súdneho procesu s pilotom vojenskej stíhačky. Ten dostane správu o unesenom civilnom lietadle plnom pasažierov, ktoré sa rúti na vypredaný futbalový štadión, a musí sa rozhodnúť, či lietadlo zostrelí a zabije všetkých na palube alebo nebude robiť nič a riskovať, že lietadlo pripraví o život tisíce ľudí na štadióne. Pilot sa rozhodne lietadlo zostreliť, prebehne s ním súdny proces, a divák na konci predstavenia rozhoduje o jeho vine či nevine. Morálne a etické otázky hra otvára rôzne, v princípe však ide o realizáciu, že aj rozhodnúť sa nerobiť nič je vedomý čin, ktorý so sebou nesie často tragické následky.

Použijúc premisu divadelnej hry *Teror* na posúdenie správnosti či nesprávnosti konceptu brániacej sa demokracie - je v poriadku, ak sa demokracia bráni, a zostrelením každého uneseného lietadla pozbaví života všetkých pasažierov na palube

---

¹ Voľne preložené z KELSEN, H. *Verteidigung der Demokratie*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, 402 s. Pôvodne uverejnené v roku 1932.

alebo sa nebráni a riskuje, že sa pasažierom buď podarí únoscov lietadla premôcť a pilotom bezpečne pristáť, alebo lietadlo havaruje a o život prídu tisíce ľudí na štadióne?

V príspevku najprv v krátkosti predstavíme genézu pojmu militantná demokracia a spôsoby jeho využitia v rôznych historických a geografických reáliách. Následne poukážeme na nástroje militantnej demokracie, ktorými disponuje Slovenská republika a spôsob, akým boli doposiaľ viac či menej úspešne využité.

V hlavnej časti príspevku rozoberieme jeden z týchto nástrojov, blokovanie webových stránok zo strany Národného bezpečnostného úradu, a jeho nedostatky a právne riziká, pre ktoré sa domnievame, že tento nástroj nie je ústavnoprávne konformný. V závere predostrieme riešenia, ktorými by sa dali spomínané nedostatky odstrániť, a navrhujeme aj spôsoby, ako proti problémom dezinformácii na internete bojovať.

1. KEĎ HOREL RÍŠSKY SNEM...

Odhladnuc od antických úvah o vzťahu demokracie a tyranie, a od Sokratovej kritiky demokracie všeobecne², začiatok úvah o brániacej sa demokracii môžeme zaradiť do prvej polovice 20. storočia, konkrétne do medzivojnových tridsiatych rokov, pričom geograficky môžeme tieto úvahy zasadiť do stredoeurópskeho priestoru, najmä do Nemecka.

Stalo sa tak v reakcii na rastúcu popularitu a moc nacistických a fašistických hnutí, ktoré dokázali zneužiť nástroje demokracie na jej porážku a na totalitné uchopenie moci a vytvorenie nedemokratického systému či už v spomínanom Nemecku, kde koncept brániacej sa demokracie vzniká, ale aj v Taliansku či Španielsku.

Za autora konceptu brániacej sa demokracie je považovaný nemecký filozof a politológ Karl Loewenstein, ktorý v roku 1933, v reakcii na nástup k moci Hitlerovej NSDAP, emigroval do USA. Tam v roku 1937 uverejnil dvojdielny článok s názvom *Militant Democracy and Fundamental Rights*, v ktorom upozorňoval na nástup fašizmu v Taliansku a národného socializmu v Nemecku, pričom však spomína aj iné nastupujúce nedemokratické sily v iných európskych krajinách, napríklad režim Francisca Franca v Španielsku či Rexistickej strany v Belgicku.³

Loewenstein v článku prezentoval názor, že cieľom týchto autoritárskych síl je postupné odstránenie demokracie jej vlastnými prostriedkami, pričom úspech fašizmu a jeho techniky na získanie moci sa viaže na podmienky, ktoré sú vytvorené demokratickými inštitúciami, a na jeho schopnosť prispôbiť sa demokracii a využiť jej toleranciu na jej zničenie.⁴ Poukázal pri tom na fakt, že práve predstavitelia autoritárskych hnutí na dosiahnutie svojho cieľa zneužívajú nie len toleranciu, ktorá je integrálnou súčasťou demokratických spoločností, ale aj slobodu prejavu, združovania či zhromažďovania.⁵ Loewenstein preto zastával názor, že demokracia, ktorá je odhodlaná brániť sa voči týmto eróznym silám, by mala môcť na svoju obranu použiť aj mocenské, nedemokratické

---

² Sokrates bol odporcom demokracie ako štátneho zriadenia, a bol proponentom totalitárneho štátu, v ktorom vládnu tí, ktorí na to majú vzdelanie a predpoklady, a nie prostý ľud. Treba však poznamenať, že aténska demokracia je od tej dnešnej, ktorú máme napríklad na Slovensku, na míle vzdialená. Pozri napríklad: PLATÓN. *Štát*. Bratislava : Kaligram, 2007, 460 s.

³ LOEWENSTEIN, K. *Militant Democracy and Fundamental Rights*, I. In: *The American Political Science Review* [online], 1937, roč. 31, č. 3, s. 420.

⁴ Tamtiež, s. 423.

⁵ Tamtiež, s. 423 – 424.

prostriedky.⁶ Práve v reakcii na tieto erózne sily sa demokracia stáva militantnou (brániacou sa).⁷

Z mnohých Loewensteinom navrhovaných legislatívnych nástrojov brániacej sa demokracie sú viaceré súčasťou dnešného právneho poriadku Slovenskej republiky. Spomeňme napríklad obmedzenia slobody prejavu, ak ide o prejavy nenávisťné či hanobiace národ, rasu či presvedčenie⁸, možnosť rozpustiť politickú stranu či hnutie, alebo rozohnať občianske zhromaždenie. Loewenstein však navrhuje aj v dnešnej dobe ťažko prípustné nástroje, napríklad vytvorenie politickej polície.⁹

Z Loewensteinovho pohľadu je „dobrá vláda“ vládou práva, ktorá zaručuje „racionalitu a vypočítateľnosť správy“¹⁰. Naopak „zlá vláda“ je vláda emocionálna, ktorá „nahrádza právny štát legalizovaným oportunizmom, ktorý sa vydáva za *raison d'État*“¹¹. Toto rozdelenie však vôbec neberie do úvahy skutočnosť, že aj demokraticky a ústavne konformní politickí aktéri využívajú vo svojej snahe o zisk či udržanie vlády emocionálne podnety a stratégie. Zároveň tiež platí, že aj vláda, ktorá svojím vládnutím „bojuje“ proti demokracii, môže zároveň racionálne a vypočítateľne spravovať štát.

Vzhľadom na tieto nedostatky Loewensteinovho pohľadu sa za teoretický základ konceptu brániacej sa demokracie núka pohľad iného svetoznámeho nemeckého právneho a politického teoretika medzivojnového obdobia, Carla Schmitta. Niektorí autori vidia Loewensteinov koncept ako reakciu na Schmittovu teóriu „silného štátu“ a stavajú tieto dve do opozície.¹² My sa však zhodujeme s názorom, že Schmittova koncepcia sa dá považovať za inšpiráciu pre Loewensteinov koncept brániacej sa demokracie, a dá sa v tomto prípade hovoriť dokonca o „schmittovských koreňoch militantnej demokracie“¹³.

Vzhľadom na jeho neslávne známe rozhodnutie vstúpiť do NSDAP v roku 1933 sa Schmitt môže zdať nepravdepodobným predstaviteľom teórie brániacej sa demokracie, napriek tomu jeho najdôležitejšie spisy z obdobia Weimarskej republiky predstavujú pokus o mobilizáciu prostriedkov ústavnej demokracie na obranu štátu pred vnútornými a vonkajšími nepriateľmi.

Carl Schmitt vo svojej eseji O diktatúre (*Die Diktatur*) rozoberal základy novovzniknutej Weimarskej republiky, pričom dôraz kládol na úrad ríšskeho prezidenta. V tejto eseji Schmitt porovnával a dával do kontrastu účinné a neúčinné prvky novej ústavy „svojej“ krajiny. Úrad prezidenta považoval za relatívne účinný prvok, pretože prezidentovi bola udelená právomoc vyhlásiť výnimočný stav (*Ausnahmezustand*). Táto právomoc podľa Schmitta viac zodpovedala základnej mentalite výkonnej moci než pomerne pomalé a neefektívne procesy zákonodarnej moci dosahované prostredníctvom parlamentnej diskusie a kompromisov.¹⁴

---

⁶ Tamtiež, s. 424.

⁷ Tamtiež, s. 430.

⁸ Pozri § 423 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁹ LOEWENSTEIN, K. Militant Democracy and Fundamental Rights II. In: *The American Political Science Review* [online], 1937, roč. 31, č. 4, s. 645 – 656.

¹⁰ LOEWENSTEIN, K. Militant Democracy and Fundamental Rights I. In: *The American Political Science Review* [online], 1937, roč. 31, č. 3, s. 418.

¹¹ Tamtiež, s. 418.

¹² MAREŠ, M. – VÝBORNÝ, Š. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, 250 s.

¹³ BLAŽEK, T. Schmittovské kořeny konceptu obranyschopné demokracie? In: *Jurisprudence*, 2009, č. 7, s. 6-15.

¹⁴ SCHMITT, C. *Dictatorship*. Cambridge : Polity, 2013, 288 s.

Schmitt sa usiloval odstrániť to, čo považoval za tabu v súvislosti s pojmom „diktatúra“, a ukázať, že tento pojem je implicitný vždy, keď sa moc vykonáva inými prostriedkami než pomalými procesmi parlamentnej politiky a byrokracie:

„Ak je ústava štátu demokratická, potom každé výnimočné popretie demokratických princípov, každý výkon štátnej moci nezávislý od súhlasu väčšiny, možno nazvať diktatúrou.“¹⁵

Podľa Schmitta musí každá vláda schopná rozhodného konania obsahovať vo svojej ústave diktátorský prvok. Ten sa v ústave Weimarskej republiky nachádzal v článku 48, ktorý okrem iného hovorí:

„V prípade, že štát neplní svoje povinnosti uložené ríšskou ústavou alebo zákonmi Ríše, môže ríšsky prezident použiť ozbrojenú silu, aby ho k tomu prinútil.

Ak je ohrozený poriadok Nemeckej ríše, ríšsky prezident môže prijať opatrenia na jeho obnovenie, v prípade potreby aj s použitím ozbrojených síl.“¹⁶

Toto ustanovenie a Schmittova koncepcia „*Ausnahmezustand*“ sa dajú považovať za variáciu, či dokonca predchodcu Loewensteinovho konceptu brániacej sa demokracie, avšak taktiež sa vyznačujú veľkou mierou arbitrárnosti. Vo Weimarskej ústave totiž nebolo stanovené, o aké „ohrozenie poriadku“ či „výnimočný stav“ musí ísť, aby mohol prezident túto právomoc použiť.

Azda najznámejším takýmto ohrozením poriadku bol požiar Ríšskeho snemu z 27. februára 1933. V reakcii naň vydal prezident Paul von Hindenburg na odporúčanie kancelára Adolfa Hitlera 28. februára 1933 Rozkaz ríšskeho prezidenta na ochranu ľudu a štátu, tiež známy ako Dekrét o požiari Ríšskeho snemu (*Reichstagsbrandverordnung*), ktorý obmedzil niektoré občianske slobody a umožňoval uväzniť odporcov nacistického režimu. Naň nadviazal 23. marca 1933 Zmocňovací zákon (*Ermächtigungsgesetz*), a následný sled udalostí viedol až k II. svetovej vojne.

V období po II. svetovej vojne sa diskusia na tému brániacej sa demokracie presúva od fašizmu a národného socializmu, a začína sa zaoberať reakciou demokracie na akékoľvek nedemokratické prejavy narúšajúce demokratické hodnoty, pričom pozornosť akademickej obce sa upriamila najmä na komparáciu ústav demokratických štátov a spôsoby, akými sa vyrovnávajú s potenciálnymi hrozbami.¹⁷

Významným teoretikom súčasného premýšľania nad brániacou sa demokraciou sa stal Giovanni Capoccia, ktorý zdefinoval štyri základné stratégie, ktoré demokratické štáty využívajú na svoju obranu.¹⁸ Sú nimi:

- Militantná stratégia (*Militancy*), ktorá vyplýva z kombinácie represívneho štýlu a krátkodobého časového horizontu prijímania opatrení. Jej výsledkom je represívny zásah do práva a slobôd *de iure* aj *de facto* v reakcii na bezprostredné ohrozenie demokratického štátu, ktorý smeruje proti jednotlivcom alebo

---

¹⁵ Tamtiež.

¹⁶ Článok č. 48 Weimarskej ústavy z roku 1919.

¹⁷ PUŠKÁROVÁ, E. Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 337.

¹⁸ POZZI CAPOCCIA, G. *Repression, Incorporation, Lustration, Education. How Democracies React to Their Enemies. Towards a Theoretical Framework for the Comparative Analysis of Defense of Democracy*. Florence European University Institute [online], 2001, s. 4.

skupinám v spoločnosti majúci ideologicky odlišné názory a postoje, a ktorých aktivity majú destabilizačný vplyv a ohrozujú samotnú existenciu demokracie.

- Stratégia inkorporácie (*Incorporation*), ktorá umožňuje hodnotovým nepriateľom demokracie pôsobiť ako organizovaná opozícia, čím oslabuje ich destabilizačný vplyv, pretože títo môžu svoj nesúhlas a názory vyjadrovať v rámci demokratického zriadenia štátu, čo ich odvádza od spontánných násilných akcií.
- Očistná stratégia (*Purge Lustration*), ktorá sa približuje stratégii militantnej, ale je uplatňovaná v dlhodobom časovom horizonte. Zavádza totiž zásady sledujúce posilnenie štátnych inštitúcií a byrokracie za účelom ochrániť ju pred extrémistami a posilniť ich lojalitu k demokratickej vláde.
- Výchovná stratégia (*Education*), ktorá sa snaží dlhodobo pôsobiť na celú spoločnosť prostredníctvom výchovných a vzdelávacích nástrojov. Jej cieľom je eliminovať antidemokratické názory a postoje osvetou, ktorá stavia na multikulturalizme, integrácii menšín a na boji proti rasizmu. Vzdelávanie a osveta sa zameriavajú na občiansku spoločnosť a mimovládne organizácie.

Okrem týchto stratégií Capoccia taktiež rozlišuje štyri skupiny opatrení, ktoré brániacim sa demokraciám napomáhajú dosiahnuť ich ciele.¹⁹ Ako v článku Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie uviedla JUDr. Puškárová, ide o „nástroje (i) legislatívnej ochrany demokracie, v záujme dodržiavania legislatívy štátnym aparátom, (ii) „zákaz“ politických strán a hnutí s cieľom vytlačiť ideových nepriateľov z politickej scény, (iii) „antipropagandu“, ktorá znemožňuje informovať spoločnosť o faktoch stojacich za hranicou zákona a (iv) antiextrémistické formy správania, ktoré zabezpečujú verejný poriadok a stabilitu demokratického zriadenia.“²⁰

Zavedenie viacerých z týchto cappociovských opatrení do praxe, či snahu oň, môžeme badať aj pri pohľade na slovenské právne a politické reálie.

2. BRÁNIACE SA SLOVENSKO

V slovenskom právno-politickom priestore môžeme v posledných rokoch badať nárast záujmu o mechanizmy či opatrenia brániacej sa demokracie, aj keď možno bez ich doslovného zaradenia do tejto kategórie či bez dostatočnej odbornej diskusie, ktorá by nepramenila z emocionálneho či kmeňového zaradenia tej ktorej strany konverzácie. Tento nárast je pravdepodobne v priamej úmere s nárastom popularity extrémistických politických strán či hnutí na našom území, či už ide o 1. marca 2006 Najvyšším súdom SR rozpustenú politickú stranu Slovenská pospolitost'²¹, 29. apríla 2019 Najvyšším súdom SR nerozpustenú politickú stranu Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko²², alebo personifikovane s nárastom popularity predsedu oboch spomínaných strán, Ing. Mgr. Mariana Kotlebu, ktorý

¹⁹ PUŠKÁROVÁ, E. Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie. In: *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 338.

²⁰ Tamtiež a CAPOCCIA, G. Defending Democracy. Reaction to Extremism in Inter-war Europe. In: *European Journal of Political Research* [online], 2001, roč. XLIX, č. 4, s. 452 – 453.

²¹ SME. Najvyšší súd rozpustil Slovenskú pospolitost'. [online], 2006, [cit. 2022-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/2612948/najvyssi-sud-rozpustil-slovensku-pospolitost.html>.

²² Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/rozhodnutia/4volpp12017/>.

sa najprv v roku 2013 stal predsedom Banskobystrického samosprávneho kraja²³, a neskôr dvakrát úspešne kandidoval do Národnej rady Slovenskej republiky, keď jeho strana Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko v parlamentných voľbách v roku 2016 získala 8,04 % platných hlasov (209 779 hlasov) a obsadila 14 poslaneckých kresiel, a v parlamentných voľbách v roku 2020 získala 7,97 % platných hlasov (229 660 hlasov), čomu zodpovedalo 17 poslaneckých mandátov. Kotleba neskôr o mandát prišiel, keď bol 5. apríla 2022 právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin prejavu sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422 ods. 1 Trestného zákona.²⁴

Odhliadnuc čiastočne od právoplatne odsúdeného extrémistu Kotlebu a jeho politických strán, debatu o brániacej sa demokracii v spoločnosti v poslednom období rozprúdila najmä pandémia COVID-19, začiatok vojnového konfliktu na území susednej Ukrajiny, a v horizonte posledného roka azda najviac útok domáceho terorizmu na Zámockej ulici, pri ktorom boli zavraždení dvaja nevinní mladí ľudia.

Pozerajúc sa na nástroje, ktoré má slovenská demokracia k dispozícii, aby sa mohla brániť voči nedemokratickým živlom „cappociovskou“ optikou, prvé dve kategórie sú, čo sa týka hrozby prílišnej arbitrárnosti, zdá sa, v poriadku. Pri legislatívnej ochrane demokracie máme na mysli najmä Trestný zákon, menovite napríklad siedmu hlavu – Trestné činy proti republike či prvý diel dvanástej hlavy - Trestné činy proti mieru a ľudskosti, trestné činy terorizmu a extrémizmu, medzi ktoré patrí aj napríklad už spomínaný trestný čin prejavu sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd. O porušení Trestného zákona, vine a nevine, prípadne následnom treste, rozhoduje súd, pričom je každé takéto rozhodnutie preskúmateľné aspoň jednou vyššou súdnou inštanciou. Čo sa týka rozpustenia politických strán a politických hnutí, príslušným na rozhodnutie o ňom je na návrh Generálneho prokurátora SR od 1. augusta 2021 Najvyšší správny súd SR, pričom dovtedy to bol Najvyšší súd SR, ktorý, prihliadajúc na rozhodnutie o nerozpustení politickej strany Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko z 29. apríla 2019²⁵, pristupuje k „rušeniu“ politických strán skôr zdržanlivo.

V spomenutom rozhodnutí argumentuje súd napríklad, že: *„Aby bolo možné pristúpiť k rozpusteniu politickej strany, nestačí samé o sebe len prehlasovanie protiústavných cieľov, ale žalovaná politická strana musí skutočne vykonať úkony smerujúce proti slobodnému demokratickému poriadku alebo existencii štátu, čo v tomto konaní nebolo žalobnou argumentáciou dostatočne preukázané.“*²⁶

„Je potrebné vzhľadom na všetky demokratické a ústavné princípy, ktoré boli vyššie uvedené konštatovať, že politickú stranu nie je možno postihnúť za jej kritiku právneho ani

---

²³ SME. V Banskobystrickom kraji vyhral Marian Kotleba (priebeh volieb). [online], 2013, [cit. 2022-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/7015606/v-banskobystrickom-kraji-vyhral-marian-kotleba-priebeh-volieb.html>.

²⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. apríla 2022, sp. zn. 4To/1/2021. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/rozhodnutia/4to12021/>.

§ 422 ods.1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon:

„Kto verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom, najmä používaním zástav, odznakov, rovnošiat alebo hesiel, prejavuje sympatie k skupine, hnutiu alebo ideológii, ktorá smeruje alebo v minulosti smerovala k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, alebo ktorá hlása rasovú, etnickú, národnostnú, náboženskú nenávisť, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

²⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/rozhodnutia/4volpp12017/>.

²⁶ Tamtiež.

ústavného poriadku štátu. Nie je sporné, že niektoré z tém, ktorých sa strana chopila odrážajú hlboké a spoločenské problémy. Pomenovanie páľčivých problémov spoločnosti je právom jednotlivca aj politickej strany, limitom nemôže byť ani používanie politicky nekorektného jazyka, ktorý môže byť vnímaný iba ako predel medzi spoločensky slušnými a neslušnými, nie je však kritériom protiprávnosti, a toľž nie ako kritérium na rozpustenie politickej strany. Sloboda prejavu musí byť zachovaná aj vtedy, keď určité prejavy môžu byť vnímané ako veľmi kontroverzné a aj vtedy, keď sa drvivá väčšina spoločnosti s týmito prejavmi nestotožní. Toto právo totiž tvorí jeden zo základných pilierov demokratického právneho štátu.“²⁷

Za najproblematickejšiu považujeme kategóriu „antipropagandy“, respektíve snahu o znemožnenie informovania spoločnosti o niekedy jasných hoaxoch a nepravdách, niekedy o „alternatívnom“ pohľade na spoločenskú situáciu. Túto kategóriu nástrojov slúžiacich na obranu demokracie môžeme pokojne nazvať slovom cenzúra a k jej najvýraznejšiemu použitiu došlo pri blokovaní internetových stránok Národným bezpečnostným úradom začiatkom roka 2022.

3. LEX INFOVOJNA

Dňa 26. februára 2022 nadobudol účinnosť zákon č. 55/2022 Z. z. o niektorých opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajine, ktorý v bode III novelizoval zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti (tzv. lex infovojna, či lex hlavnespravy, ďalej len ako „Zákon o kybernetickej bezpečnosti“). Táto zmena umožnila Národnému bezpečnostnému úradu (ďalej len „NBÚ“) rozhodnúť z vlastnej iniciatívy alebo na základe žiadosti oprávneného subjektu „o blokovaní škodlivého obsahu alebo škodlivej aktivity, ktorá smeruje do kybernetického priestoru SR alebo z kybernetického priestoru SR, a zabezpečuje vykonanie tohto rozhodnutia alebo vykonáva blokovanie na základe žiadosti.“²⁸

NBÚ teda dostal do kompetencie právomoci cenzorského úradu s možnosťou zablokovania webovej stránky, ktorá bude podľa jeho názoru obsahovať škodlivý obsah alebo škodlivú aktivitu, a túto právomoc aj v štyroch prípadoch využil, keď zablokoval portály Hlavné správy, Armádny magazín, Hlavný denník a internetové rádio Infovojna najprv do 30. júna 2022, s následným predĺžením blokovaní do 30. septembra 2022. V tejto kapitole si rozoberieme jednotlivé nedostatky relevantnej právnej úpravy, a dôvody, prečo zablokovanie spomínaných webov zo strany NBÚ považujeme za neproporcionálny zásah do práv a slobôd.

3.1. ZÁVAŽNÁ DEZINFORMÁCIA

Ako sme už vyššie v tejto kapitole spomenuli, novelou Zákona o kybernetickej bezpečnosti získal NBÚ právomoc blokovať webové stránky, ktoré podľa jeho názoru obsahujú škodlivý obsah alebo škodlivú aktivitu.

Škodlivým obsahom sa podľa § 27b ods. 3 Zákona o kybernetickej bezpečnosti rozumie: „programový prostriedok alebo údaj, ktorý zapríčiňuje alebo môže zapríčiniť kybernetický bezpečnostný incident. Škodlivou aktivitou sa rozumie akákoľvek činnosť, ktorá zapríčiňuje alebo môže zapríčiniť kybernetický bezpečnostný incident, podvodnú činnosť, odcudzenie osobných údajov alebo citlivých údajov, závažné dezinformácie a iné formy hybridných hrozieb.“

²⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/rozhodnutia/4volpp12017/>

²⁸ Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti.

Na tomto mieste by sme radi poukázali najmä na slovné spojenie „závažné dezinformácie“, ktoré nemá v slovenskom právnom poriadku definíciu. Na webovej stránke NBÚ sa dozvieme len, že: „Pojem dezinformácia zatiaľ nebol v Slovenskej republike kodifikovaný. Väčšinou sa preberajú definície uvádzané v odborných publikáciách či oficiálnych európskych dokumentoch, ktoré sú si podobné a vystihujú podstatu.“²⁹

Domnievame sa, že zablokovanie webovej stránky z dôvodu, že sa na nej nachádza závažná dezinformácia, bez toho, že by mala verejnosť možnosť vedieť, čo tento pojem predstavuje, je v rozpore s princípom právnej istoty. Pokiaľ podľa čl. 2 ods. 3 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len ako „Ústava SR“ alebo „Ústava“) „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá,“ občan, v tomto prípade majiteľ alebo prevádzkovateľ webu, nemôže vedieť z dôvodu absencie akejkoľvek definície pojmu „závažná dezinformácia“ posúdiť, či tá ktorá informácia už spadá pod túto definíciu, a teda či môže byť teoreticky v kompetencii NBÚ na jej základe web zablokovať.

To dáva možnosť NBÚ blokovat' weby arbitrárne, len podľa vlastných nezverejnených kritérií a bez toho, že by takéto rozhodnutia o blokovaní boli následne zverejnené, a mohli poslúžiť ako pomôcka pre majiteľov či prevádzkovateľov iných, doposiaľ nezablokovaných webov. Vytvára sa tak pocit právnej neistoty o tom, čo ešte je na webe uverejniteľné, a čo už bude NBÚ³⁰ považovať za natoľko závažnú dezinformáciu, že pristúpi k zablokovaniu. Navyše, bez zverejnených rozhodnutí úradu neexistuje právna istota, že NBÚ postupuje pri všetkých weboch rovnako a má na všetky zverejnené informácie „rovnaký meter“.

3.2. ROZSAH BLOKOVANIA

V prípade blokovania štyroch vyššie spomenutých webových stránok, došlo zo strany NBÚ k zablokovaniu celých webov, teda spomenuté stránky neboli počas obdobia, kedy boli zablokované, prístupné vôbec. Je otázne, či takýto plošný zásah má svoje opodstatnenie, a nie je neprimeraný obsahu na daných weboch. Je totiž ťažko predstaviteľné, že každá informácia či článok na zablokovaných webových stránkach spadá pod (neexistujúcu) definíciu závažná dezinformácia.

V podobnom duchu sa vyjadril aj Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), keď vo veci OOO Flavus a ďalší proti Rusku z 23. júna 2020 konštatuje, že „celkové zablokovanie prístupu k webovým stránkam je extrémne opatrenie, porovnateľné so zákazom novín alebo televíznych staníc. Takéto opatrenie zámernie ignoruje rozdiel medzi zákonnými a nezákonnými informáciami, ktoré môže webová stránka obsahovať a robí neprístupným veľké množstvo obsahu, ktorý nebol identifikovaný ako nezákonný. Zablokovanie prístupu k celej webovej stránke má praktický dopad, pretože rozširuje pôsobnosť blokačného príkazu ďaleko za rámec pôvodne cieleného nezákonného obsahu.“

ESLP dospel k záveru, že pokiaľ blokovanie cieleno na celé elektronické médiá nad rámec obsahu, ktorý bol pôvodne identifikovaný ako protiprávny, ide o neodôvodnený zásah podľa článku 10 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach³¹ (ďalej ako

²⁹ NBÚ. *Dezinformácie a informačné operácie*. [online], 2021, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/dezinformacie/index.html>

³⁰ Rozhodnutie ESLP z 23. júna 2010 vo veci OOO Flavus a ďalší proti Rusku. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-203178%22%7D>.

³¹ Článok 10 Dohovoru: Sloboda prejavu

„Dohovor“), nakoľko nesledoval žiadny legitímny cieľ a nebol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

Z uvedeného vyplýva, že orgán s kompetenciou blokovať webové stránky musí vo svojom rozhodnutí jasne identifikovať, ktorú konkrétnu informáciu či konkrétny obsah umiestnený na konkrétnom webe považuje za škodlivú a následne by mal zablokovať iba túto konkrétnu informáciu a nie aj automaticky celý web.

Povedané inak, bude v rozpore s článkom 10 Dohovoru, ak NBÚ zablokuje prístup k celému webu, pokiaľ web obsahuje aj informácie, ktoré nie sú závadné v zmysle vnútroštátnej legislatívy.³²

3.3. ZÁKAZ RETROAKTIVITY

Zákon, ktorým sa okrem iného novelizoval aj Zákon o kybernetickej bezpečnosti, a na základe ktorého bolo umožnené NBÚ blokovať webové stránky, bol prijatý v skrátanom legislatívnom konaní deň po začiatku vojny na Ukrajine, 25. februára 2022, pričom účinnosť nadobudol hneď na druhý deň, 26. februára 2022.

Prvým zablokovaným webom podľa tohto zákona bol portál Hlavné správy, ktorý bol zablokovaný 2. marca 2022. Ako je uvedené v § 27b ods. 4 Zákona o kybernetickej bezpečnosti, „*Úrad rozhodne o spôsobe blokovania podľa pravidiel blokovania tak, aby bolo účinné, účelné a primerané vo vzťahu k možným rizikám spojeným s blokovaním.*“

Webové stránky by teda mali byť blokované podľa pravidiel blokovania, ktoré by mali byť stanovené právnym predpisom. Navyše, podľa Ústavy SR a judikatúry Ústavného súdu to všetko musí byť v riadnom zákone prijatom Národnou radou SR. Keď aj opomenieme, že z dôvodu právnej istoty a vážnosti zásahu do práv majiteľov či prevádzkovateľov webov, by takýmto právnym predpisom mal byť zákon, a uspokojíme sa s pravidlami blokovania stanovenými aspoň vyhláškou, nemožno opomenúť, že v čase zablokovania prvej webovej stránky (ale ani ostatých troch), takáto vyhláška (a už vôbec nie zákon) neexistovala. Weby boli teda zablokované podľa zákonom vyžadovaných, avšak neexistujúcich pravidiel.

Otázkou taktiež zostáva, či mohol NBÚ v súlade so zákonom retroaktivity zablokovať aj informácie či články, ktoré boli na webe zverejnené pred účinnosťou novely Zákona o kybernetickej bezpečnosti a nejde v takom prípade o nedovolenú priamu retroaktivitu, ktorá je v právnom štáte neprípustná (až na niektoré výnimky v trestnom zákone).

„1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

Dostupné na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_slk

³² ŠAMKO, P. Blokovanie webových stránok a jeho možný rozpor s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Právne listy*. [online], 2022, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a1062-blokovanie-webovych-stranok-a-jeho-mozny-rozpor-s-judikaturou-europskeho-sudu-pre-ludske-prava>

3.4. OPRAVNÉ PROSTRIEDKY

Samotné blokovanie webov, respektíve niektorých jeho častí či konkrétnych informácií a článkov, môže mať celkom iste právne opodstatnenie a miesto v demokratickej spoločnosti. Avšak už okrem vyššie spomenutých nedostatkov právnej úpravy a samotného spôsobu blokovaní je aj otázkou, kto by takéto blokovanie mal vykonávať, a akým spôsobom sa voči nemu môžu majitelia či prevádzkovatelia webov brániť.

Blokovanie bolo doposiaľ vykonávané z iniciatívy NBÚ, ktorý sám rozhodol kedy, akým spôsobom, a z akého dôvodu blokovanie vykoná. Neinformoval pri tom účastníkov takehoto blokovaní dopredu, a tí ani nemali možnosť sa k blokovaní vyjadriť a nejakým spôsobom sa voči nemu brániť. Proti rozhodnutiu NBÚ pritom neexistuje žiadny riadny opravný prostriedok, a jediná možnosť obrany je podaním správnej žaloby, o ktorej súdy rozhodujú zväčša niekoľko rokov, a nemá odkladný účinok.

V už spomínanom rozhodnutí ESĽP vo veci OOO Flavius a ďalší proti Rusku, súd ďalej poukázal aj na to, že *„ruské právo nevyžadovalo žiadnu formu účasti zo strany prevádzkovateľov webov v konaní o blokácii. Ako žiadosť generálnej prokuratúry, tak aj príkaz Roskomnadzoru boli vydané bez predchádzajúceho oznámenia stranám, ktorých práva a záujmy ním mohli byť dotknuté. Právo nevyžadovalo, aby úrady posúdili dopady blokačných opatrení pred ich vydaním alebo aby odôvodnili naliehavosť ich okamžitého vykonania bez toho, aby dali zúčastneným stranám možnosť odstrániť nezákonný obsah alebo požiadať o súdny prieskum. Blokačné opatrenia neboli schválené súdom ani iným nezávislým súdnym orgánom, ktorý by poskytol priestor, kde by mohli byť zúčastnené strany vypočuté.“*³³

Z uvedeného možno vyvodiť, že ak NBÚ identifikuje škodlivý obsah na webovej stránke, mal by dať možnosť prevádzkovateľovi webovej stránky, aby tento škodlivý obsah odstránil, respektíve náležite pozmenil s tým, že v prípade, ak by sa tak nestalo (respektíve by to nebolo možné, nakoľko nie je známy či zrejmy prevádzkovateľ webu) by mohol úrad pristúpiť k blokovaní, avšak iba a len tohto škodlivého obsahu, nie celej webovej stránky. Takáto možnosť v Zákone o kybernetickej bezpečnosti obsiahnutá nie je.

Riešení sa ponúka viacero. V prvom rade sa domnievame, že o tak vážnom zásahu do práv a slobôd by nemal rozhodovať NBÚ, ale súd, pokojne na podnet úradu. Malo by sa tak diať v riadnom (hoci zrýchlenom) procese, v ktorom má dotknutý účastník možnosť procesnej obrany, a sudca má čas riadne zvážiť argumenty oboch strán a rozhodnúť na ich základe. Voči takémuto rozhodnutiu súdu by bolo, samozrejme, možné odvolanie na súd vyššej inštancie, ktoré by malo odkladný účinok.

Druhým, menej ideálnym, ale aj napriek tomu lepším riešením, ako je to, ktoré ponúka momentálny spôsob blokovaní webov je, že by blokovanie bolo aj naďalej v pôsobnosti NBÚ, ale vykonávalo by sa dvojinstančne, ako väčšina správnych konaní. Voči rozhodnutiu úradu by teda bolo prípustné odvolanie, o ktorom by rozhodovalo napríklad vedenie NBÚ alebo iný vyššie postavený orgán.

---

³³ Rozhodnutie ESĽP z 23. júna 2010 vo veci OOO Flavius a ďalší proti Rusku. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-203178%22%7D>.

ZÁVER

Polarizácia a radikalizácia spoločností všade na svete, Slovenskú republiku nevynímajúc, dosahuje úroveň, ktorú sme nezaživali desaťročia, podľa mnohých dokonca nikdy. Túto situáciu zneužívajú jednotlivci či hnutia na získanie a upevnenie moci často nedemokratickými spôsobmi alebo zneužitím demokraticky nastavených pravidiel a tolerancie.

Demokracia má nepochybne právo a povinnosť brániť svoje princípy a hodnoty, avšak použitie prostriedkov brániacej sa demokracii na vyriešenie problému radikalizácie spoločnosti a nárastu násilných a nedemokratických prejavov je, použijúc medicínsku terminológiu, liečením následkov, a nie príčin ochorenia.

V prieskume PISA³⁴ o tom, koľko percent 15 ročných žiakov vie rozpoznať dezinformáciu od pravdivého textu sme s výsledkom 44 % skončili na chvoste krajín OECD a ukazuje sa, že žiaci základných a stredných škôl u nás nerozumejú písanému textu a nevedia tzv. „čítať s porozumením“.

Núka sa teda otázka, či riešením situácie, v ktorej sme sa ako spoločnosť ocitli, nie je väčší dôraz na to, aby občan vedel rozoznať, ktorá informácia na internete je dôveryhodná, a ktorá sa dá označiť za dezinformáciu. Na to potrebuje už od ranného veku dostať adekvátne vzdelanie nie len v rozsahu, v akom je mu poskytnuté na základných a stredných školách dnes, ale najmä v oblasti logického myslenia, porozumenia písanému textu či práce so zdrojmi a s internetom.

Štát totiž nemá byť prísny rodič. Nemá občanov vychovávať prostredníctvom zákazov a príkazov, ale má mu dať nástroje, aby sa podľa poznatkov a schopností, ktoré nadobudol, vedel čo najlepšie rozhodnúť, ktorá informácia si zaslúži jeho dôveru. A ak sa aj niekto rozhodne čítať dezinformačné weby, domnievame sa, že štát musí mať dostatočný a najmä ústavne konformný dôvod mu to zakázať, pričom intenzita takéhoto zásahu musí byť primeraná závažnosti potenciálneho nebezpečenstva danej dezinformácie.

Ak sa aj štát rozhodne na svoju obranu použiť nástroje militantnej demokracie, aj na Slovensku máme také, pri ktorých efektívne funguje systém bŕzd a protiváh, a miera ich arbitrárnosti je minimálna. Ide napríklad o mechanizmus rozpustenia politickej strany či trestnoprávne prostriedky boja proti extrémizmu. Hoci vnímame hrôzu, chaos a nepredvídateľnosť viažuce sa k 24. februáru 2022, potrebné je zdôrazniť, že v demokratickom štáte je nutné vždy postupovať transparentným a arbitrárnym spôsobom, na základe existujúcich pravidiel, a v súlade s judikatúrou ESLP.

Nezostáva nám nič iné len dúfať, že zákonodarca sa z rozruchu okolo zablokovania štyroch webových stránok na väčšinu roka 2022 poučil. Že ak sa naskytne ďalšia krízová situácia, kedy skonštatuje, že je takýto zásah potrebný, bude na ňu lepšie pripravený, a zásah prebehne v súlade s judikatúrou ESLP nastavenými pravidlami. Inak môžeme predpokladať, že sa takouto vecou bude skôr či neskôr zaoberať Ústavný súd.

Ako uviedol vo svojom článku na túto tému Martin Husovec, vysokoškolský pedagóg na Právnickej fakulte London School of Economics and Political Science, „*Sila právneho štátu a jeho inštitúcií závisí od jeho schopnosti vyriešiť svoje problémy čistými prostriedkami. To platí ako v trestnom práve pri riešení korupcie, tak aj pri obrane proti dezinformáciám. Účel nesväťí*

---

³⁴ 21st-Century Readers. Developing Literacy Skills in a Digital World. Dostupné na: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/a83d84cb-en.pdf?expires=1668715604&id=id&accname=guest&checksum=0F8F4AD5DFD9C94306DED00D4BC5D234>

prostriedky. Zlých aktérov nemožno bez riadneho procesu a ústavných záruk proti zneužitiu len tak potajme potrestať. ³⁵

Taká je už totiž pozícia štátu. Povedané futbalovou terminológiou, aj keď ho budú niektorí ľudia ťahať za dres, okopávať mu členky či šliapať po prstoch, štát nemôže takéto správanie opätovať, ale musí hrať podľa pravidiel. Keď sa totiž zníži na úroveň súpera, môže sa nám stať, použijúc analógiu z divadelnej hry Teror, že unesené lietadlo plné pasažierov bude aj zostrelené, aj padne na plný futbalový štadión.

SUMMARY

In this paper, the author introduced the concept of militant democracy, its historical development, and its theoretical background. He pointed out the tools of militant democracy used in Slovakia. Further on, the author draws attention to the issue of blocking websites by the state and the shortcomings of legal regulation. He proposes possible solutions and modifications to reach constitutional compliance.

---

³⁵ HUSOVEC, M. Súčasný blokovaný dezinformačných stránok je ústavne problematické. Čo s tým? In: *Denník N*. [online], 2022, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/2818631/sucasne-blokovanie-dezinformacnych-stranok-je-ustavne-problematicke-co-s-tym/>

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Literatúra

KELSEN, H. *Verteidigung der Demokratie*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006. 402 s. ISBN 978-3-16-148846-7.

MAREŠ, M. – VÝBORNÝ, Š. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 250 s. ISBN 978-8073-25326-4.

PLATÓN. *Štát*. Bratislava : Kaligram, 2007. 460 s. ISBN 80-7149-906-4.

SCHMITT, C. *Dictatorship*. Cambridge : Polity, 2013. 288 s. ISBN 978-0745646480.

Články a príspevky v zborníkoch

BLAŽEK, T. Schmittovské kořeny konceptu obranyschopné demokracie? In: *Jurisprudence*. ISSN 1802-3843, 2009, č. 7, s. 6-15.

CAPOCCIA, G. Defending Democracy. Reaction to Extremism in Inter-war Europe. In: *European Journal of Political Research* [online], 2001, roč. XLIX, č. 4, s. 452 – 453.

CAPOCCIA, G. *Repression, Incorporation, Lustration, Education. How Democracies React to Their Enemies. Towards a Theoretical Framework for the Comparative Analysis of Defense of Democracy*. Florence European University Institute [online], 2001, 16 s.

LOEWENSTEIN, K. Militant Democracy and Fundamental Rights, I. In: *The American Political Science Review* [online], 1937, roč. 31, č. 3, s. 417 – 432.

LOEWENSTEIN, K. Militant Democracy and Fundamental Rights, II. In: *The American Political Science Review* [online], 1937, roč. 31, č. 4, s. 645 – 656.

PUŠKÁROVÁ, E. Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie. In: *Právny obzor*. ISSN 0032-6984, 2016, roč. 99, č. 4, s. 331-352.

Právne predpisy

Európsky dohovor o ľudských právach

Ústava Weimarskej republiky

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti

Súdne rozhodnutia

Rozhodnutie ESĽP z 23. júna 2010 vo veci OOO Flavius a ďalší proti Rusku

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. apríla 2019, sp. zn. 4Volpp/1/2017

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. apríla 2022, sp. zn. 4To/1/2021

Internetové zdroje

21ST-CENTURY READERS. *Developing Literacy Skills in a Digital World*. [online], 2021, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/education/21st-century-readers_a83d84cb-en;jsessionid=iLYg4Xod_B7NCUeXEUuR6tGVbQ_j2U59vrIuMiZ4.ip-10-240-5-49

HUSOVEC, M. Súčasné blokovanie dezinformačných stránok je ústavne problematické. Čo s tým? In: *Denník N*. [online], 2022, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/2818631/sucasne-blokovanie-dezinformacnych-stranok-je-ustavne-problematicke-co-s-tym/>

NBÚ. *Dezinformácie a informačné operácie.* [online], 2021, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/dezinformacie/index.html>

SME. *Najvyšší súd rozpustil Slovenskú poľnohospodársku republiku.* [online], 2006, [cit. 2022-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/2612948/najvyssi-sud-rozpustil-slovensku-pospolitost.html>

SME. *V Banskobystrickom kraji vyhral Marian Kotleba (priebeh volieb).* [online], 2013, [cit. 2022-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/7015606/v-banskobystrickom-kraji-vyhral-marian-kotleba-priebeh-volieb.html>

ŠAMKO, P. Blokovanie webových stránok a jeho možný rozpor s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Právne listy.* [online], 2022, [cit. 2023-08-09]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a1062-blokovanie-webovych-stranok-a-jeho-mozny-rozpor-s-judikaturou-europskeho-sudu-pre-ludske-prava>